

Fra arianisme til katolisisme – 'Ved Guds hjelp'?

En analyse av bakgrunnen for kong Rekkareds
konversjon

Kandidat – Magnus Tekse

AVH501 – Masteravhandling (30 ECTS)

Studieretning for Master i Teologi

Innlevert våsemesteret 2010

Veileder: Førsteamanuensis Jan Schumacher

DET TEOLOGISKE MENIGHETSFAKULTET

Innhold

Innhold	2
1. Innledning.....	4
1.1. Motivasjon.....	4
1.2. Oppgavens mål	4
1.3. Oppbygning og struktur.....	6
1.4. Gotere - Hvem var de?	7
1.5. Metode	8
1.6. Tidligere forskning.....	8
2. Redegjørelsesdel.....	10
2.1. Kildene.....	10
2.1.1. Hvordan lese kildene.....	11
2.1.2. Johannes av Biclar.....	12
2.1.2.1. Biclars bakgrunn	13
2.1.2.2. Biclars krønike.....	14
2.1.3. Isidor av Sevilla.....	15
2.2. Arianisme.....	17
2.2.1. Hva var arianisme?	17
2.2.2. Goternes møte med arianismen.....	19
2.2.3. Gregor av Tours fremstilling av arianismen.....	21
2.2.3.1. Gregor og Agilan	21
2.2.3.2. Gregor og Oppila	22
2.2.3.3. En oppsummering.....	23
2.3. Opprør, uro og enhet	24
2.3.1. Opprør og invasjon	24
2.3.1.1. Opprør i Córdoba	24
2.3.1.2. Bysantinsk invasjon	25
2.3.2. Kong Leovigild og Kong Rekkared	26
2.3.2.1. Veien til enhet	26
2.3.2.2. Kildene om Leovigild og Rekkared	27

3. Drøftningsdel	30
3.1. Kronprins Hermenegilds opprør	30
3.1.1. Opprøret misslykkes.....	31
3.1.2. Kildene forteller forskjellig	32
3.1.3. Hvorfor konverterte Hermenegild?	34
3.2. Toleranse overfor katolisismen	35
3.3. Klostrenes betydning	36
3.4. Konstantin og Elia som forbilde.....	38
3.4.1. Rekkareds konversjon	38
3.4.2. Synoden i Toledo	39
3.5. Frykten for Bysants	41
3.6. Det nye Bysantinske riket i vest.....	43
3.6.1. Isidors hyllest til Goterne.....	43
3.6.2. Konversjon som middel for fred	44
3.6.3. Kongens virkemidler	45
3.6.3.1. Nye Konstantinopel.....	46
3.6.3.2. Religiøs uniformitet.....	47
3.6.3.3. Tro & Identitet.....	47
3.7. Ville Leovigild konvertere alle?	49
3.7.1. Thompsons syn	50
3.7.2. Hillgarth og Collins syn	51
4. Konklusjon.....	52
5. Etterord	55
6. Litteraturliste	56
6.1. Primærlitteratur	56
6.2. Sekundærlitteratur.....	57

1. Innledning

1.1 Motivasjon

Inspirasjon til denne avhandlingen fikk jeg høsten 2009. Jeg tok da et fordypningsemne i kirkehistorie som handlet om kristendommen i Vest-Europa fra år 500-1000, og jeg ble fascinert over hvordan folkevandringstiden hadde forandret store deler av Vest-Europa i slutten av antikken og begynnelsen av middelalderen. Jeg ble nysgjerrig på hvem disse folkene egentlig var, og hvordan de kunne gå fra å være stammesamfunn til å bli et herskersjikt i det tidligere vestlige Romerriket.

Den vestre delen av Romerriket gikk til grunne, og dette etterlot et vakuum. En av de viktigste grunnene til dette var det som vi kaller den store folkevandringen. Mange kongeriker ble til, noen varte kort og noen lengre. Dette skjedde i land som vi i dag kaller Italia, Marokko, Frankrike, England, Sveits og Spania, for å nevne noen. Felles for alle disse kongerikene var at de ble grunnlagt av folkeslag som tidligere hadde bodd utenfor Romerrikets grenser. De kom med sine kulturer, skikker, språk og religioner til nye land, med andre kulturer og annen tro. Mange konger konverterte til en annen tro enn de opprinnelig hadde. Frankerkongen Clovis (ca. 466-511) var hedning, men konverterte til den katolske tro, eksempler på dette finner man også i England blant engelske og saksiske konger. Andre konverterte til ariansk kristendom, det var stort sett folkestammer som hadde vandret fra øst. I denne oppgaven skal vi se på én konge, blant mange, som konverterte fra en tro til en annen. Dette er en liten del av et stort bilde, og forhåpentligvis vil dette gi en grundigere forståelse av hva som kunne være årsak bak at en konge valgte å konvertere.

1.2 Oppgavens mål

Det vestgoterske kongeriket ble etablert i en urolig tid. Det vestromerske rikets fall og politiske omveltninger gjorde det mulig for krigerske folkegrupper, som f. eks. vestgoterne, å erobre landområder som tidligere hørte til det vestromerske riket. Disse folkegruppene kom fra blant annet Germania, Skandinavia, Flandern og Balkan. Dette var grupper som hadde en felles identitet i språk, religion og kultur, og hadde levd i tett

kontakt med Romerriket i flere hundre år. Nå betydde ikke folkevandringstiden at alle folkegrupper i Europa var stedløse nomader, heller var ikke landene i sydeuropa folketomme, for det var ikke disse folkeslagene som var på vandring. Det var ikke slik at Spania var som et tomt hus man kunne uten videre flytte inn i, men heller at man tok makten ved å ha den største hæren. Vestgoternes hadde gradvis utvidet sine områder i Spania, og mot slutten av det 5. århundre hadde de tatt over store deler av den iberiske halvøya. Samtidig hadde deres områder minket i Gallia. Det var i Spania vestgoternes fremtid skulle være.

Her levde de sammen, arianere og katolikker, i omtrent hundre år før Rekkared konverterte seg og sitt folk til den katolske kirken. Hvorfor gjorde han dette? Vi skal se at det var flere grunner for at dette skjedde. Var det på grunn av interessekonflikt mellom de to trosretningene katolisisme og arianisme, og deres tilhørende biskoper, prester? Eller hang det sammen med de endringene som skjedde i landet mens Rekkareds far Leovigild var konge (568-586)? Han ble konge i en tid med mange opprør som måtte slåes ned på, han vant også i krigene mot sveberne og frankerne. Han kjempet til seg deler av de landområdene som hadde blitt tatt av bysantinerne i år 551. Dette bidro til at Rekkared overtok et kongerike som hadde vunnet over deler av de viktige eksterne trusler, samtidig som det hadde klart å slå ned på de opprørske kreftene. Likevel skapte arianismen og katolisismen et skille i befolkningen som medførte problemer. Den trosretning som hadde kongens støtte, hadde fordeler både økonomisk og politisk. Dette forholdet var samtidig tosidig da også kongen var avhengig av folkets og kirkens støtte. Var det derfor han valgte å konvertere til den katolske kirken? Majoritetsbefolkning i landet var tilhengere av denne kirken, og var trosretning i de fleste andre land i Vest-Europa.

Bakgrunnen for hans konversjon er det ikke uten videre lett å få et klart svar på, da det kan være mange ulike motiver som lå til grunn. Kanskje var det slik at han som konge måtte gjøre det som var tjenelig for folket. På den ene siden var vestgoterne arianere, noe som betyr at mye tradisjon var bundet opp til deres tro, på den andre siden var vestgoterne en minoritet, både i folkemengde og trosretning i det de kom til Spania. Dette har nok ført til interessekonflikter mellom de opprinnelige innbyggerne og innflytterne. Var det strømninger i tiden, eller var det kanskje inspirasjon fra et annet land?

Denne oppgaven vil drøfte hvorfor kong Rekkared valgte å konvertere til katolisisme. Rekkared regjerte i Spania fra år 586 e.kr, og frem til sin død i 601.¹ Han konverterte fra arianisme til katolisisme i år 589. Dette fikk store konsekvenser for hele Spania, ikke minst for den katolske og den arianske kirken. Hovedfokuset kommer ikke til å være på hva som skjedde i kjølvanet av konversjonen. Det kommer heller ikke til å være på hvordan konversjonen skjedde. Hovedfokuset vil være på hvorfor. Hvorfor vil en konge gjøre noe så radikalt som å endre sin tro? Hvilke omstendigheter skyldtes dette? Var det rett og slett slik som Johannes av Biclar sier at det skjedde, 'Ved Guds hjelp'? Oppgavens problemstilling er som følger: 'Hvorfor valgte kong Rekkared å konvertere fra arianisme til katolisisme'? Vi skal se at det er et sammensatt svar som må belyses ut i fra forskjellige perspektiver.

1.3 Oppbygning og struktur

Det vil være nødvendig i denne oppgaven å redegjøre for en del bakgrunnshistorie på begreper som 'arianisme' og 'goter', samt korte redegjørelser for kildene som skal fungere som materiale. En redegjørelse for kildene vil også gjøre oppmerksom på tendenser, kontekst og motivasjon for kilden, for slik å kunne bruke kilden på en best mulig og hensiktsmessig måte. Jeg kommer til å ta i bruk kildene i oversettelser, og ikke på originalspråket som er latin. Mange sitater fra kilder og supplerende litteratur har jeg oversatt til norsk språk for å gjøre det lettere for leseren.

Oppgaven er bygget opp i to hoveddeler, som igjen har flere underkapitler. Første del gjør rede for både hva arianisme var, og hvordan den ble kristen trosretning for vestgoterne. I tillegg vil jeg gå nærmere inn på hva den arianske tro var i det 6. århundre. Denne delen av oppgaven vil også trekke frem enkelthendelser som fant sted i Spania i det 6. århundre. Jeg kommer til å trekke frem de som er mest aktuelle i forbindelse med det problem som oppgaven skal svare på. Dette har jeg gjort for å gjøre materialet mer oversiktelig og lettere å sette seg inn i.

Hoveddel to vil drøfte bakgrunnen for Rekkareds konversjon ut fra flere forskjellige aspekter. Som vi skal se vil noen deler av drøftningen overlappe hverandre og dermed

---

¹ Isidor av Sevilla, *Goternes historie* 52, 57

dukke opp igjen i flere sammenhenger. Det er fordi ikke alle aspekter kan diskuteres isolert, men ofte henger sammen med andre. I drøftingen vil det forhåpentligvis komme frem at det finnes en rød tråd som går igjen i flere av disse aspektene.

Før første tema blir presentert er det noen emner som leseren må bli introdusert for. Derfor vil jeg gi leseren litt bakgrunnshistorie om hva og hvem goterne er, både etymologisk og historisk. Deretter vil jeg fortelle hva arianisme er og hvordan dette folkeslaget ble en del av denne trosretningen. En innføring i noen av de viktigste kildene og deres forfattere ser jeg på som en nødvendighet slik at det blir gjort oppmerksomt på de problemer som er knyttet til lesningen av en skriftlig kilde.

1.4 Goter – Hvem var de?

Før vi fortsetter må det fortelles litt om hvem goterne var. Dette var et folkeslag som hadde sin storhetstid i Spania frem til kongeriket ble erobret av Maurerne fra år 711 e.kr. Roger Collins skriver at Romerske kilder fra midten av fjerde århundre forteller om to allianser som dominerte nord for Donau og Svartehavet frem til Hunerne tvang dem på flukt (år 376). Disse ble kalt *Teruingi* og *Greuthungi*.² *Teruingi* er ofte sett på som ekvivalenten til vestgoter, mens *Greuthungi* er det til østgoter. I kilder fra sjette og syvende århundres Spania og Italia er disse to gruppene omtalt som 'gotere'.³ Isidor skriver i "Goternes historie" følgende om goternes opphav: "Det gotiske folket er ett gammelt folk. Noen mener de har sitt opphav fra Magog, Jafets sønn. De mener dette på grunn av den siste stavelsen, eller så kommer de til denne konklusjonen gjennom profeten Esekiel.⁴ Men i senere tid har lærde menn vanligvis kalt dem 'Getae' i stedet for 'Gog' eller 'Magog.'"⁵ Den siste stavelsen er altså et av Isidors argument for navnets opphav.

Vestgoterne ble av det Romerske riket omtalt som ett av mange 'barbariske' folkeslag. Og de var trolig en gruppe mennesker på nærmere 30,000 mennesker.⁶ De var i mange år keiserens leiesoldater. Hvor de stammer fra, vet man ikke for sikkert. Noen mener at

---

² Collins, Roger *Visigothic Spain 409-711* s.19

³ Se bl.a. Isidor *Goternes Historie* og Biclars *Krønike*

⁴ Esekiel Kap 38-9

⁵ Isidor, 1-2

⁶ Collins, *Visigothic Spain* s. 25

de hadde sitt opphav i Skandinavia. Det vi kan si for sikkert er at det var flere etniske grupper som var samlet i Balkan-området, og at de her utviklet en slags felles identitet og senere ble omtalt som en gruppe.⁷

1.5 Metode

Kildene som skal analyseres er skriftlig materiale. I arbeid med disse kildene er det naturlig å bruke en systematisk analytisk tilnærming. Når tekstene som skal analyseres er omkring 1400 år gamle er det viktig å ta utgangspunkt i en problematisering av språket. Det er ikke alltid det er en umiddelbar forbindelse mellom faktisk virkelighet og representert virkelighet. I en slik kritisk og hermeneutisk prosess er det ikke nødvendigvis hva teksten sier, men heller hvordan noe blir uttrykket i bestemte situasjoner, som kan gi et mest mulig korrekt bilde av bestemte situasjoner.⁸ Kontekst er et nøkkelord i denne sammenheng. En tekst er aldri en nøytral gjengivelse av en hendelse, men bestemt av den sosiale sammenheng forfatteren er i. Ved å lese flere kilder får man et mer korrekt og nyansert bilde.

1.6 Tidligere forskning

Det har blitt forsket på dette tidligere, og de forskerne som bemerker seg i engelskspråklig sammenheng er Edward Arthur Thompson (1914 – 1994), Jocelyn Nigel Hillgarth (f. 1929) og Roger Collins (f. 1949). Mye forskning på dette temaet har også foregått på fransk eller spansk, men er ikke ennå blitt oversatt til andre språk. Thompsons tidligste arbeid om vestgoterne er en artikkel om deres konversjon til arianisme, ikke til katolisisme: ”The Date of the Conversion of the Visigoths.” Denne ble trykket i 1956. Etter denne kom det flere artikler som handler om vestgoterne i Spania, men hans viktigste bidrag er den omfattende boken fra 1969: ”The Goths in Spain.” Han var professor ved Nottingham University inntil han gikk av med pensjon i 1979. Thompson har skrevet flere bøker og artikler om ’barbariske’ folkeslag, men en overvekt av hans forfatterskap har dreid seg om vestgoterne.⁹

---

⁷ ibid s. 25

⁸ Svennevig, Sandvik, Vagle *Tilnærminger til tekst* s. 123 hentet fra <http://www.nb.no/> 06.05.2010

⁹ <http://www.independent.co.uk/news/people/obituary-professor-edward-thompson-1398226.html> 22.04.2010

J. N. Hillgarth har skrevet bøker som handler om kristendommen i perioden 350-750, men har også skrevet bøker som handler om Spania i senmiddelalderen.

Roger Collins er Honorary Fellow ved The University of Edinburgh. Han har skrevet en rekke bøker om middelalderen i Spania, men også om frankerne. ”Visigothic Spain 409-711” er hans siste bok om Spania.¹⁰

Ved å se på hva disse forskerne har skrevet, finner man ikke så mye uenigheter. Små forskjeller finnes når det f. eks i spørsmålet om hvor lenge Johannes av Biclar var i Konstantinopel. Men det finnes en uenighet mellom Hillgarth, Collins og Thompson som jeg kommer til å diskutere mer utførlig senere. Denne uenigheten dreier seg om hvorfor kong Leovigild tok initiativ til en ariansk synode i Toledo i 580. Under denne synoden ble det gjort tiltak som skulle gjøre det enklere for katolikker å konvertere til arianismen. Thompson mener dette ble gjort for å konvertere tilbake vestgotere, mens Hillgarth og Collins mener dette ble gjort for å konvertere alle katolikker til arianismen. Vi skal se at de forskjellige tolkningene disse to representerer, gir to forskjellige forståelser av historien.

---

¹⁰ <http://www.shc.ed.ac.uk/Profiles/HonFellows/CollinsRHonFell.htm> 22.04.2010

2. Redegjørelsesdel

2.1 Kildene

De tekstene som er tilgjengelige i dag er skrevet av personer som hørte til den katolske kirke. Arianske skrifter har nok blitt produsert og vært i omløp, men ble etter konversjonen av vestgoterne stemplet som kjetterske skrifter og har etter all sannsynlighet blitt brent. Den tapende trosretningen arianisme har dermed ingen direkte historie å fortelle historikere i dag. Et rett forhold mellom arianisme og katolisisme må det dermed gjøres et forsøk på å finne i de kildene som er tilgjengelige. En utfordring dukker opp idet man skal prøve å danne seg et mest mulig korrekt bilde av en situasjon når man bare har den ene siden til å vitne om hva som har skjedd. Det gjelder derfor å ta noen forhåndsregler når kildene skal arbeides med, slik at innholdet ikke blir tolket på en skjev måte. De to viktigste spanske kildene i vår sammenheng er Johannes av Biclar (ca. 540-621) og Isidor av Sevilla (ca. 560-636).

I frankernes kongerike bodde Gregor av Tour (538-594). Han var biskop i byen Tour og har skrevet en imponerende bok som heter 'Frankernes historie'. På denne tiden levde det også en annen Gregor. Dette var Pave Gregor den Store (540-604) også kjent som Gregor 1., han bodde i Roma. Gregor den Store er den av disse fire som har satt størst spor etter seg. Alle disse fire personene levde samtidig, og er de viktigste kildene i arbeidet med denne oppgaven. Både Johannes av Biclar og Isidor av Sevilla kommer jeg til å presentere mer utførlig etter hvert, men vil si litt nå om Gregor av Tour og Gregor den Store.

Gregor av Tour kom fra en romersk familie i Gallia som allerede hadde hatt flere biskoper. Selv ble han biskop i byen Tour i 573. Han begynte å skrive 'Frankernes historie' i år ca. 576. Særdeles detaljert er årene som omhandler 575-591, og han viser en førstehånds kjennskap til det frankiske kongehuset. Hans forfatterskap inneholder også andre historiske bøker og hagiografier.¹¹

---

¹¹ *The Oxford Dictionary of the Christian Church* s. 714

Gregor den Store var den siste av de fire såkalte 'Kirkens doktorer', de tre før ham var Ambrosius, Augustin og Hieronymus.¹² Han kom fra en rik senatorfamilie, men solgte alt og brukte sitt hus i Roma som kloster. Han ble senere Pave i Roma mot sin vilje. Han hadde et stort nettverk i hele Europa, dette ser vi blant annet i hans brever. Han hadde også et stort hjerte for misjonsvirksomhet, og det var Gregor som sendte Englands apostel Augustin for å omvende angelsakserne. I vår sammenheng er det hans brevsamling 'Registrum Epistolarum' og helgenboken 'Dialoger' som er viktige. Det debatteres om hans brevsamling er blitt redigert, slik man har dem i dag, i senere tid.¹³ Gregor den Store er skytshelgen for bl.a. de lærde, lærere, elever, studenter og sangere og musikere.¹⁴

2.1.1 Hvordan lese kildene

Kildenes tendenser i forhold til omtale av religion, etnisitet og politikk må det selvsagt tas hensyn til. Viktig blir det også å se på hvem forfatteren skrev for, slik at jeg som leser i dag kan få et mest mulig objektivt og riktig bilde av tekstene. All historieskrivning fra det vestgotiske Spania som vi har tilgang til i dag, har blitt ferdigskrevet etter ca. år 590. At de er blitt ferdigstilt etter dette er viktig for å forstå kildene. J. N. Hillgarth sier følgende:

”For å forstå spansk historieskriving under vestgoterne, eller spansk historie i det 6. århundre, er det essensielt å ikke glemme at alle skrev etter år 590, etter to tiår med kamp mot enhet. Spanske historikere på den tiden undret og gledet seg over denne enheten, og prøvde å bistå denne enheten hvis den ble truet.”¹⁵

Hillgarth nevner her to viktige hensyn som må taes når det gjelder lesningen av kildetekstene. For det første må de leses i lys av Leovigilds samling av Spania til et større kongerike, og de mange seierene han vant, for det andre må de leses i lys av kong Rekkareds konversjon. For det tredje må de leses med det i bakhodet at disse tekstene også hadde som siktemål å styrke enheten som hadde vokst frem i Spania under disse to

---

¹² ibid s. 494

¹³ ibid s. 706

¹⁴ www.katolsk.no 13.05.2010

¹⁵ J. N. Hillgarth, *Historiography in Visigothic Spain* s. 271

kongene. Kildenes funksjon som propaganda må det også tas hensyn til. I det å være tekster ble målgruppen automatisk avgrenset til å gjelde visse personer. De som kunne lese var personer med en viss utdanning og med en samfunnsfunksjon som ofte hadde utøvende makt. Dette var blant annet prester, lovkyndige og aristokrater, med andre ord var de det øverste sjiktet. Mange hadde også egne lesekyndige ansatt for å lese for seg.

Både Johannes av Biclar og Isidor av Sevilla har skrevet hva vi kaller for krønike. En krønike kjennes best igjen ved at det er en kjede historier ordnet i en kronologisk tidsrekkefølge. Forfatteren av en krønike skriver stort sett berettende og ikke forklarende, men det hender at det kommer forklaringer til det som blir fortalt. Forklaringene er ofte av religiøs art, noe som henger sammen med at krønikene ofte ble skrevet med et formål.¹⁶

2.1.2 Johannes av Biclar

Johannes av Biclar er en Spansk historieskriver. Om hans bakgrunn vet vi ikke så mye. Likevel finnes det nok informasjon til å kunne si en del om hvorfor han ble den første til å skrive en historie om vestgoterne. Biclars Krønike ble skrevet i årene 589-592 i følge Wolf,¹⁷ men det har blitt redigert også senere. Et godt eksempel på dette finner vi i Biclars krønike hvor det står om Pave Gregor 1. (som var biskop fra 590 – 604) at han ”...tok over episkopatet for kirken i Roma. Han hadde denne posisjonen i femten år.”¹⁸ Hvorvidt det er Biclar som selv har redigert sin egen tekst eller om det er noen andre som har gjort det vet vi ikke. En annen forsker mener derimot at Biclar begynte tidligere enn 589, slik Wolf mener. J. N. Hillgarth mener at Biclar startet å skrive sin krønike mens han fortsatt var i Konstantinopel. Han begrunner dette ut i fra at innholdet i krøniken fra år 567 og frem til år 577 avslører en direkte kjennskap og kunnskap til hendelsene mellom det Bysantinske riket, Østen og Nord Afrika.¹⁹ Det Bysantinske rikets seier over Perserne er noe Biclar vektlegger mye, og er det lengste kapitlet frem til han skriver om år 589.²⁰ Dette er tydeligvis en seier som imponerte Biclar og resten av

---

¹⁶ Kjeldstadli, Knut, *Historien er ikke hva den en gang var* s. 55-6

¹⁷ Wolf, *Conquerors and Chroniclers* s.1

¹⁸ Johannes av Biclar, *Krønike* 82

¹⁹ Hillgarth, *Historiography in Visigothic Spain*, s. 267-8

²⁰ Biclar, 35, 91

innbyggerne i Konstantinopel. Hillgarth mener likevel som Wolf at hans krønike har blitt redigert etter at Rekkared ble konge.

2.1.2.1 Biclars bakgrunn

Gjennom Isidor av Sevilla kjenner vi til noe av Biclars bakgrunn. John av Bicular ble født i Lusitania, som er i nærheten av Lisboa i Portugal. Han ble født av vestgotiske foreldre, det er derfor nærliggende å tro at han var arianer slik som de aller fleste vestgoterne var. Dette er ikke tilfellet for Bicular, han var katolikk.²¹ Vi vet ikke noe sikkert om hvorfor han var katolikk. Det er selvsagt en mulighet for at hans foreldre var katolikker, men det foreligger ikke noen kilder som kan gi bekreftelse på dette. Bicular studerte en tid i Konstantinopel, men det er uenighet blant forskere om hvor lenge han faktisk var der. Hillgarth og Collins mener at han bodde i Konstantinopel i syv år, mens Thompson og Wolf mener dette studieoppholdet varte så lenge som sytten år.²² Her lærte han blant annet språkene gresk og latin, muligens ble han også ordinert til prest mens han var i Bysants hovedstad.²³ Da han kom tilbake til Spania ble han arrestert og satt i internt eksil i Barcelona i ti år (576-586), dette skjedde på grunn av en forfølgelse mot de ordinerte katolikker. At Kong Rekkared ble konge var redningen for Bicular, han ble i 586 satt fri.²⁴

John av Bicular gjorde i hvert fall to valg som bør anses som spesielle for en person fra en vestgotisk familie i Spania. Han ble katolikk og valgte å studere i den bysantinske hovedstaden Konstantinopel. I denne byen lærte han gresk og latin, og disse språkene gjorde det mulig for ham å lese tidligere historiske verk. Det gjorde ham nok også kjent med historieskriving som sjanger, noe han skulle få bruk for senere. John av Bicular var også grunnlegger og abbed i klosteret Bicularum, og var de siste årene av sitt liv biskop i Gerona, nordøst i Spania.²⁵

At det var Bicular som kom til å skrive den første krønike om goterne er ingen tilfeldighet, mye lå til rette for dette. Året 589 er viktig for å kunne gi dette en

---

²¹ Wolf, s.1

²² Hillgarth, *Historiography* s. 267; Collins, *Visigothic Spain* s. 51; Wolf, s. 1 ; Thompson *The Goths in Spain* s. 81

²³ Hillgarth, *Historiography* s. 267

²⁴ Wolf, s. 1

²⁵ Thompson, *The Goths* s. 57

sammenheng. Vestgoterne i Spania hadde frem til år 589 på sett og vis vært isolert. Dette hadde sammenheng med at historieskrivere som hadde skrevet frem til nå, hadde vært innenfor en annen kirkelig sammenheng enn den arianske. Ikke minst var de innenfor et annet imperium. Historieskrivning i vest ble nærmest monopolisert av den katolske kirken fra begynnelsen av det fjerde århundre. Rammen for forfatterne var ofte den ene kirken og det ene imperiet, og her var nok Eusebius (ca. 264 – 340 e. kr) det store forbildet for de som skrev etter ham. Goterne var verken del av imperiet eller kirken og var derfor ikke så viktig for forfatterne å skrive om. Wolf har et bra poeng når han sier at "...the historiographical implications of Rekkared's decision are clear. While the Goths were Arians, they, quite simply, had no history."²⁶ Selvsagt var ikke vestgoterne historieløse, de var jo en del av historieskrivningen til mange forskjellige som f. eks. Eusebius, Hieronymus og Orosius, men de var heller en inkorporert del av historieskrivningen enn stammen i fortellingen.

2.1.2.2 Biclars krønike

Ovenfor har jeg påpekt at det finnes forskjellige meninger om når Biclars startet å skrive sin Krønike. John av Biclars startet sin historieskriving kanskje innen ett år etter konsilet i Toledo år 589. Kong Rekkareds konversjon hadde inkorporert dem i den kristne historien. Dette er en viktig bakgrunn for å forstå Biclars valg av format – Universal krønike. Isolert sett fremstår den som en krønike innenfor en kort tidsramme på ca 25 år, men han er seg selv veldig bevisst rollen som påbygger av et allerede påbegynt historieverk. Dette kommer klart frem i Krønikens prolog hvor han hedrer dem som har skrevet før ham, og opp til hans egen tid.²⁷ Prologens rolle er i denne sammenheng en informasjon til leseren om at han plasserer seg i fortsettelsen av de andre historiografene, spesielt i forhold til Victor av Tunnuna (d. ca. 570). Selv presiserer Biclars følgende: "Victor, biskop over kirken i Tunnuna i provinsen Afrika, har skrevet kronologien over årene som har gått. Vi har forsiktig lagt til de begivenheter som har skjedd siden tiden han skrev."²⁸ Biclars krønike avsluttes i en epilog hvor han trekker en tidslinje tilbake til Adam. Ved å gjøre dette plasserer Biclars vestgoterne i en særdeles mye lenger historie enn den de før hadde sett på som sin. Som katolikker ble de en del

---

²⁶ Wolf, s. 1

²⁷ Eusebius, Hieronymus og Biskop Victor av Tunnuna

²⁸ Biclars, prolog

av en lang kirkelig tradisjon, og ikke minst en lang skrevet historie. Hans krønike tar for seg tidsrommet fra år 568 – 592. Det er en krønike som har mye fokus på det vestgotiske monarkiet, samtidig har den hele tiden også en parallell til det Romerske riket i øst. Overskriftene referer både til Keiseren og til den Vestgotiske kongen, noe som indikerer et dobbelt fokus.²⁹

2.1.3 Isidor av Sevilla

Isidor av Sevilla (ca. 560- 636 e.kr) skriver historien om sitt folk i en krønike kalt 'Goternes historie'. Dette er den ene av hans to historiske krøniker, hvor den andre heter 'Den Store Krønike' ('*Chronica maiora*') og er en verdenshistorie fra skapelsen til år 615 e.kr. Mest kjent er Isidor blitt kjent for "Etymologiene" ('*Etymologiae*' eller '*Origines*') som er et ensyklopedi på 20 bøker som inneholdt informasjon om de sju frie kunster og emner som medisin, geografi, arkitektur og teologiske emner.³⁰ Navnet 'Etymologiene' er litt misvisende, for den inneholder nærmest alt som var kjent på den tiden den ble skrevet. Han blir i stor grad regnet som skytshelgen for Internett ettersom han var den første kjente utgiver av 'database' i form av en Encyclopedia. Han kalles ofte den siste vestlige kirkefader, og ble i 1722 opphøyet til kirkelærer. Isidor kom fra en familie der tre av hans søsken æres som hellige av den katolske kirken i dag. Disse var hans to brødre Leander av Sevilla og Fulgentius av Agasti og han søster Florentina av Cartagena. I følge en legende skal han også ha hatt en søster til som het Theodosia. Isidor av Sevilla etterfulgte sin eldre bror Leander av Sevilla som biskop i Sevilla omkring år 600 og ble værende biskop der frem til sin død.³¹

Goternes historie er sentrale i denne krønike, i tillegg er det også en prolog som er en hyllest til Spania. Denne krøniken finnes i to versjoner, en som sannsynligvis er fra år 619, mens den andre versjonen er fra år 624. Guido Donini og Gordon B. Ford JR skriver i innledningen til sin oversettelsen at den bygger på flere kilder.³²

---

²⁹ Wolf, s. 6

³⁰ *The Oxford Dictionary of the Christian Church* s. 851

³¹ www.katolsk.no 12.05.2010

³² bl.a. Eusebius, Hieronymus, Orosius, Hydatius, Victor of Tununa, Prosper og John av Biclar. Donini, Guido, Ford B. Gordon JR (Ovrst.), *Isidor av Sevilla 'Goternes, Vandalenes og Svebernes historie* s. 7-8

Goternes historie er en eksklusiv kilde til vestgoternes historie fra år 590, på samme måte som John Biclar er det om årene 568-590. Isidor av Sevilla bruker en datering i sin historie som ble brukt frem til det 14. århundre, da "Anno Domini" (AD) ble tatt i bruk. Spansk era ble dette kalt og startet i 38 f.kr. De årstall som er nevnt hos Isidor av Sevilla må dermed legges til 38 år for å komme til rette med vår tidsregning.

Krøniken er den første som er viet til det vestgotiske folkets historie. Som kilde gir den lite kunnskap om kontekst, årsaker og konsekvenser. Thompson mener den kunne gjort noe nytte som en eulogi, altså en hyllest til kongene, men, sier han videre: "As a history it could hardly told us less, except by not writing at all."³³

Isidors arbeid er preget av at han er en katolsk troende og er dermed veldig hard mot arianismen i sin krønike.³⁴ I tillegg er det sterkt preget av det gotiske folk som en enhetlig størrelse, i denne sammenheng det vestgotiske folk. Kenneth Baxter Wolf mener denne krøniken ble påbegynt av Isidor under de siste regjeringsårene til kong Sisebut (612-621).³⁵ Videre sier Wolf at det heller ikke var en ren tilfeldighet at han startet å skrive goternes historie på denne tiden, men at det var på grunn av hans sterke bånd til Cartagena. Det var under kong Sisebut at landområdene i syd ble gjenerobret som det siste steget mot et gotisk hegemoni i Spania.³⁶ Store områder i syd hadde blitt tatt av det Bysantinske riket i årene 552-555 som en følge av at en opprører ved navn Athanaric hadde tilkalt dem for å hjelpe ham å vinne mot den sittende kongen.³⁷ Resultatet var at de kom og hjalp, men de reiste ikke igjen før Sisebut påbegynte gjenerobringene av de siste utpostene ca 75 år senere.³⁸ Ut fra en annen av Isidors kilder, 'De viris illustribus', omtaler han faren som en fra provinsen Cartagena. Videre impliserer et brev fra Leander av Sevilla (Isidors bror) til sin søster Florentina at grunnen til at de flyttet til Sevilla var trusler, kanskje på grunn av den Bysantinske invasjonen av området.³⁹ Det er nok heller ikke tilfeldig at Isidor modifierer krøniken i år 625 (624?) når kong Suinthila får en endelig triumf i Cartagena.⁴⁰

---

³³ Thompson, *The Goths* s. 7

³⁴ Isidor se bl.a. Kap 7-10; 45; 50; 52f

³⁵ Wolf, s.11

³⁶ Wolf, s. 11

³⁷ Thompson, *The Goths* s. 17

³⁸ Wolf, s. 11

³⁹ Leander av Sevilla, *The Training of Nuns*, 31

⁴⁰ Wolf, s. 13

Det ikke urimelig å tenke seg at gjenerobringen av Cartagena var viktig for Isidors motivasjon til å skrive historien. For Isidor har det nok vært viktig å få 'gjenvunnet' sitt fødested som hans familie sannsynligvis ble tvunget til å reise fra. Kanskje var det enda viktigere at det var en seier for det gotiske folk. Om kong Suintila forteller Isidor: "Med stor suksess triumferte han, til og med mer storslagent enn de andre kongene. Han var den første til å overta styringen over hele det spanske kongeriket nord for stredet, noe ingen tidligere hersker hadde gjort før ham."⁴¹

2.2 Arianisme

Hva var egentlig arianisme? Vi skal se at den opprinnelige læren er forskjellig fra den vi finner igjen hos vestgoterne. Det er ett kapittel i tre deler som vil ta for seg tre viktige sider ved dette temaet. Første del handler om hvordan arianismen oppstod. Andre del handler om hvordan goterne ble introdusert for denne trosretningen. I tredje del av dette kapittelet kommer jeg til å gi en fremstilling av hva arianisme er på det tidspunktet Rekkared konverterer til katolisismen.

2.2.1 Hva var arianisme?

Arianismen hadde sitt opphav i en konflikt mellom en presbyter ved navn Arius og hans biskop Aleksander i Alexandria antakelig omkring 318 e.kr. Aleksander hadde i en preken sterkt understreket enheten mellom Faderen og Sønnen. Arius oppfattet Alexanders lære som vranglære. I seg selv var det uhørt at en presbyter stod opp mot sin biskop. Arius mente nemlig at man måtte ha et klart skille mellom Faderen, Sønnen og Ånden. Dessuten tenkte han at Logos tok den plass i Jesus som sjelen har i et vanlig menneske. Men denne Logos måtte ikke identifiseres med Guds Visdom eller med Faderen. Dette begrunnet Arius ut fra at Logos-sjelen i Jesus hungrer, tørster og gråter, og gikk frem i alder og visdom. Dermed så han på det som meningsløst å identifisere denne med Faderen.⁴² Biskop Aleksander mente at Sønnen er et eksakt bilde av Faderen og kan dermed åpenbare og presentere ham. Arius mente at biskopen dermed gikk på kompromiss med at bibelen insisterte på at Faderen alene var Gud og evig, det var en gang da Logos ikke var. Videre mente Arius at både Faderen og Sønnen ikke kunne

---

⁴¹ Isidor, 62

⁴² Skarsaune, Oskar *Troens ord* s.144

være evig, fordi det ikke stemte overens med det hierarki som henger sammen med "Faderen" og "Sønnen". Den ene måtte være før den andre. Han mente at Sønnen avbildet Faderen, men bare på den måten at han er skapt som en avledet kopi med noen av Faderens attributter.⁴³ Videre mente han at Logos var Guds første skaperverk, og eneste skaperverk Gud hadde skapt direkte, uten skapermidler.

Da keiser Konstantin innkalte til et kirkemøte i Nikea, var et av hovedanliggende striden som hadde oppstått rundt Arius' lære. Hans lære hadde allerede blitt fordømt av biskop Alexander i år 320 under en synode i Alexandria,⁴⁴ og han hadde blitt ekskommunisert av Aleksander. Interessen for denne saken økte, og den fanget etter hvert også keiserens oppmerksomhet. Keiser Konstantin hadde samlet det Romerske riket under en offisiell religion, den kristne. Kanskje var han redd for splittelser som kunne oppstå i keiserdømmet i kjølvannet av teologiske uenigheter. Han ville ha en samlet kirke. Konstantin sammenkaller til et kirkemøte i Ankyra, dagens Ankara i Tyrkia. Senere ombestemmer keiseren seg og legger det til Nikea, nærmere hovedstaden, slik at han kunne selv være til stede.⁴⁵ Kirkemøtet i Nikea fant sted i år 325, og her kom det 250 biskoper. Det sterkeste uttrykket på avvisningen av Arianismen er den velkjente formuleringen 'homousios' (av samme vesen). Dette begrepet finner vi igjen i den Nikenske trosbekjennelsen. 'Homousios' gir ikke rom for å gi en oppdeling av forholdet mellom Faderen og Sønnen som to ikke-likeverdige. Den Nikenske trosbekjennelsen ble på mange måter en lakmustest på en rettroende og en heretiker. Bekjennelsen ble endelig bekreftet under kirkemøtet i Konstantinopel i 381.

Arianismen fremholdt av goterne er, i følge Oskar Skarsaune, ikke identisk med den opprinnelige: "Den gotiske arianisme atskilte skarpt mellom de tre guddommelige hypostaser; Sønnen var en annen enn Faderen fordi han ikke var av samme vesen som Ham; Ånden forskjellig fra begge fordi han var av et tredje "vesen", ikke Faderens eller sønnens. Men den gotiske arianisme synes å ha brukt både "Gud" og "Herre" som predikat om Sønnen, kanskje også om Ånden."⁴⁶

---

⁴³ Ayres, Lewis, *Nicea and its Legacy* s. 15-16

⁴⁴ *The Oxford dictionary to the Christian church*, s. 99

⁴⁵ Skarsaune, s. 144-45

⁴⁶ Skarsaune, s. 254

I den Athanasianske trosbekjennelse er leddene 6-27 formulert på en slik måte at de avviser den arianske læren som vestgoterne hadde.⁴⁷ Den form for arianisme som eksisterte blant vestgoterne hadde en forståelse av Åndens relasjon til Faderen og Sønnen som vi ikke finner igjen i den opprinnelige arianske læren, da dens fokus er på Sønnens forhold til Faderen.

Det vil være ukorrekt å si at den opprinnelige arianske læren er den som ble etterlevd av goterne frem til slutten av det 6. århundre, mer sannsynlig er det at de hadde en lære som var mer forenelig med den katolske læren enn den arianske. Likevel ser vi at den opprinnelige uenigheten som handlet om Sønnen og Faderen nå blitt utvidet til også å handle om Ånden. Når historieskriverne omtalte 'arianisme' i 5-6. århundre var det nødvendigvis ikke som en henvisning til en opprinnelig ariansk lære, men heller en lære som er i uoverensstemmelse med den katolske læren.⁴⁸

2.2.2 Goternes møte med arianismen

Hvorvidt Vestgoterne var kristne eller ikke når de krysset elven Donau,⁴⁹ og over til de Romerske provinsene i år 376, er det ikke lett å gi et entydig svar på. Datering av kristningen av Vestgoterne kan ikke gjøres helt nøyaktig.⁵⁰ E.A. Thompson mener at det mest riktige er å datere kristningen til årene 382-395.⁵¹ Likevel finnes det kilder fra 5-6. århundre som daterer kristningen til samme år som de ble angrepet av Hunerne, år 376.⁵² Historien bak kristningen er at det var en intern konflikt, og folket var delt mellom to ledere; Athanaric og Fritigern. I følge Isidor of Sevilla skjedde dette ved at keiser Valens bidrog til at Athanaric vant over Fritigern. Som takk sendte Athanaric gaver til keiser Valens, og spurte om å få tilsendt lærere som kunne instruere dem i den (arianske) kristne tro.⁵³ Kristendommen var ikke ukjent for Athanaric og hans folk, og Isidor skriver at det i år 369 ble inngangsatt forfølgelse mot de kristne blant goterne.

---

⁴⁷ Den Athanasianske trosbekjennelsen har muligens sitt opphav rundt år 480. Skarsaune s. 247

⁴⁸ Fear, A T, *The life of the Visigothic fathers* s. xii n 12

⁴⁹ Ved området som i dag er Serbia og Bulgaria

⁵⁰ dvs. ariansk kristning

⁵¹ Thompson, *The Date of the Conversion of the Visigoths* s. 9

⁵² ibid s. 8,

⁵³ Isidor, 7

”Han gjorde mange av dem til martyrer fordi de ikke ville ofre til avguder. Athanaric var redd for å drepe resten fordi de var så mange. Så etter å ha plaget dem med forfølgelse gav han dem lov, eller heller tvang dem, til å forlate hans kongerike og forflytte seg til Romersk territorium.”⁵⁴

Disse kristne var sannsynligvis katolske kristne, og ikke arianere, siden Isidor sier at mange ble gjort til martyrer. Hadde disse vært arianere ville det mest sannsynlig blitt sett på, av Isidor, som en straff fordi de var arianere, og ikke en martyrdød.

At det ble utkjempet en borgerkrig mellom Athanaric og Fritigern er ikke nødvendigvis sant. Thompson mener at borgerkrigen, samt at de ba om Valens kristne lærere, bare er en fabrikkert fortelling for å kunne forklare at Vestgoterne tok imot arianismen.⁵⁵

To greske kilder, Sokrates og Sozomen, gir et annet hendelsesforløp enn Isidor gir. Ifølge Sokrates hadde det brutt ut en borgerkrig før forfølgelsen av de kristne i år 369. Her var Fritigern den som fikk assistanse fra Valens, og etter dette adopterte arianismen. Sozomen kritiserte Sokrates datering, og det var sannsynligvis fordi det vanskelig kunne forklare hvorfor Vestgoternes leder i krigen mot Hunerne i år 376 var Athanaric. Sozomens alternative fortelling om borgerkrigen og konversjonen er at det skjedde etter at de hadde krysset elven Donau, og mens de befant seg i det Romerske riket. Sozomens måte å fortelle historien på gjorde det nødvendig at den kristne forfølgelsen skjedde i år 376, samme år som, ifølge ham, borgerkrigen og konversjonen også fant sted.⁵⁶

Ulfila (ca 311-383), kjent som goternes apostel, har utvilsomt spilt en stor rolle for det som ledet frem til at goterne ble arianere. De beholdt denne læren over to hundre år frem til Rekkareds konversjon i 589.⁵⁷ Ulfila kom til området som i dag er Romania, og vokste dermed opp med det gotiske folk som en del av hverdagen, og var godt kjent med deres kultur og skikker. Ulfila oversatte bibelen til det gotiske språk.⁵⁸

---

⁵⁴ Isidor, 6. Denne forfølgelsen varte frem til år 372 i følge Thompson *The date of Conversion* s. 6

⁵⁵ Thompson, *The date of the conversion* s. 7

⁵⁶ *ibid* s. 6-7

⁵⁷ Thompson, *The Goths* s. 31

⁵⁸ Han utelot ”Kongebøkene” da de kunne ha dårlig innvirkning på det krigerske folket. *Oxford Dictionary of the Christian Church* s. 1654

2.2.3 Gregor av Tours fremstilling av arianismen

En av dem som kanskje har skrevet mest om hva arianismen var på denne tiden, var Gregor av Tour. Han var biskop i byen Tour i Frankerriket, og har skrevet mer om hva arianisme er enn det spanske forfattere har gjort. Han gir et omstendelig referat fra to samtaler som han selv hadde sammen med Agilan og Oppilan. Gregor fremstiller disse samtalerne troverdig. Selv om en gjenfortelling av en samtale ikke klarer å være helt nøyaktig, har Gregor et nokså upartisk og nøytralt språk. I tillegg vil jeg si at hans fremstilling ser ut til å være rettferdig overfor begge trosretningene. Jeg vil kort trekke frem det viktigste fra disse samtalerne som handler om arianisme, slik at det lettere kan dannes et bilde av hva denne som skilte denne trosretningen fra katolisismen.

2.2.3.1 Gregor og Agilan

Agilan hadde blitt sendt av kong Leovigild som representant eller budbringer til den frankiske kongen Chilperic. Denne reisen førte ham innom Tour hvor han møtte Gregor, biskopen i byen. Agilans samtale med Gregor av Tour er en av tekstene som gir klareste fremstilling av den arianske læren i Spania. Om Agilan var en prest eller biskop får vi ikke svar på hos kildene, men det kommer tydelig frem at han var en arianer som var bevisst på sin egen tro. Dette kommer frem i hans kunnskap om Bibelens tekster, og hans resonneringer om treenighetens lære.

Agilans første argument mot den katolske læren er at Sønnen ikke kan ha lik makt som Faderen. Han grunngir dette med å henvise til John 14,28 "...for Far er større enn jeg." Gregor trekker frem noen eksempler på sin tro om Sønnen: "Jesus Kristus er Guds sønn, Han er Guds Visdom, lyset, sannheten, livet, rettferdigheten." Agilan bekjente seg til alle disse uttalelsene om Jesus.

Litt senere i samtalen, etter nye argumenter fra Gregor, sier Agilan at en som gjør etter en annen persons vilje er mindre enn ham. Han mener derfor at Sønnen er mindre enn Faderen siden han gjør hans vilje. Han legger også til at Faderen aldri gjør Sønnens vilje. Om Den Hellige Ånd sier Agilan: "Den Hellige Ånd som du likestiller med Faderen og Sønnen, er mindre enn begge, for vi leser at den ble lovet av Sønnen og

sendt av Faderen. Man lover bare det som er innenfor sin kontroll, og sender bare det som er under seg selv.”⁵⁹

Til nå har deres samtale omhandlet innholdet i hverandres tro, men samtalen tar nå en vending, og holdningen til hverandres trosretninger kommer nå frem. Ved siden av at arianerne har en feil mening om den Hellige treenighet, sier Gregor også at deres sekt er ond og uakseptabel. Som svar på dette kommer det frem en veldig tolerant holdning til annerledes troende: ”Snakk ikke ondt om lover som du selv ikke overholder; for oss, selv om vi ikke tror hva du tror, snakker vi ikke ondt om dem. For å inneha den ene eller andre tro kan ikke regnes som et lovbrudd. Vi har ett ordtak som sier at ingen skade har skjedd når en passerer mellom alterene til hedningene og Guds Kirke, vis respekt til begge.”⁶⁰ Gregors svar på dette er at Agilan er en forsvarer for hedninger og forkjemper for vranglære. På veien hjem igjen til Spania blir Agilan syk, og etterpå konverterer han til katolisismen.

2.2.3.2 Gregor og Oppila

Kong Leovigild sender ved en annen anledning et nytt sendebud med mange gaver til Chilperic. Han gjorde dette fordi han fryktet en invasjon nordfra som hevn etter at han hadde overlatt Chilperics søster, Ingund til Grekerne etter å ha tatt sin sønn Hermenegild til fange. Dette sendebudet het Oppila og hadde på spørsmål fra Gregor av Tour bekreftet at han trodde det som katolikkene trodde.⁶¹ Oppila ble med på messen, men deltok ikke i kommunionen, noe som fikk Gregor til å stille spørsmål ved Oppilas ærlighet. Han spør derfor igjen hva han tror, og Oppila svarer: ”Jeg tror at Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd er like i makt.” Jeg svarte: ”Hvis, som du sier, dette er din tro, hva hindrer deg fra å ta del i offeret vi ofrer til Herren?” ”Jeg gjorde dette”, sier Oppila, ”fordi dere bruker ordet ’ære’ (gloria) feil. For vi følger St. Paulus og sier: ’Ære til Faderen og til Sønnen.’ Men dere sier ’Ære til Faderen, og til Sønnen, og til Den Hellige Ånd.’”⁶² Leddet om Den Hellige Ånd er den store forskjellen i disse to formene av ’gloria’, men Gregor trekker frem en annen form for ’gloria’ som han mener at

---

⁵⁹ Gregor av Tour, *Frankernes historie* V, 43

⁶⁰ Gregor av Tour, *Frank hist* V, 43

⁶¹ Gregor av Tour, *Frank hist* VI, 40

⁶² *ibid.*

Oppila bruker: 'Ære til Faderen gjennom Sønnen.'⁶³ Dette gir en helt annen betydning. Oppila forsvarer dette med at Faderen ble gjort kjent og åpenbart gjennom Sønnen og henviser til 1. Tim. 1,17 "Han som er konge i evighet, den uforgjengelige, usynlige, eneste Gud, ham være pris og ære i all evighet! Amen." I dette verset tolker han dermed 'Gud' som 'Faderen', og at det er om ham det skal brukes termen 'gloria'. Også videre i samtalen mellom Oppila og Gregor kommer bruken av 'gloria' frem. Oppila sier at Gud ikke noe sted sier noe om ære til Sønnen i Bibelen.

2.2.3.3 En oppsummering

Hva kan så disse to samtalereferatene fortelle oss? De kan fortelle oss to ting: For det første forteller de om innholdet i sentrale deler av den vestgotiske læren. Og for det andre gir de en fremstilling av arianske troendes holdning til de som har en annen religion eller trosretning. For enkelhets skyld oppsummerer jeg kort noe av det viktigste i samtalene mellom Gregor av Tours og de vestgotiske utsendingene. Det kommer frem at Sønnen ikke kan ha lik makt som Faderen, og at Sønnen er mindre enn Faderen siden han gjør hans vilje. Arianerne ser på Den Hellige Ånd som mindre enn både Faderen og Sønnen, fordi den ble lovet av Sønnen og gitt av Faderen. Det liturgiske leddet som kalles 'Gloria' brukes forskjellig hos arianere og katolikker. Essensen i uenigheten er først og fremst et trinitarisk spørsmål.

I samtalen mellom Gregor og Oppila kommer det også frem uklarheter som er forvirrende. Det som forvirrer er at han sier han tror at Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd er like i makt, men i neste øyeblikk går han ikke med på at Den Hellige Ånd skal være med i 'gloria'. Dette kan være en indikator på at forskjellen mellom de to først og fremst kommer frem i en liturgisk sammenheng. Mer ariansk lyder den form for 'gloria' Gregor mener Oppila bruker, 'Ære til Faderen gjennom Sønnen'. En liknende variant av denne finner vi også igjen hos Johannes av Biclar: "Ære til Faderen gjennom Sønnen i Den Hellige Ånd."⁶⁴ Det er altså klart at bruken av, eller versjoner av 'gloria' er viktig i distinksjonen mellom arianisme og katolisisme. Dette var sannsynligvis nerven, det som definerte og det viktigste som skilte den vestgotiske variant av arianisme fra katolisisme. Forholdet mellom 'Faderen' og 'Sønnen' er det som var opphavet til den arianske

---

⁶³ ibid.

⁶⁴ Biclar, 58

striden cirka to hundre og seksti år før disse samtalene med Gregor fant sted (ca. 580-586). Og det ser ut til at kjernen i uenigheten er den samme i det vestgotiske arianismen. Men vi ser at det også har vokst frem en uenighet om Ånden som ikke var en del av den opprinnelige arianske striden.

De ariansk troende har en mer tolerant holdning til de med en annen trosretning, men også til de som praktiserer en annen religion. Denne toleransen har nok blitt utviklet gjennom den tiden i Spania hvor de har vært en trosretning i minoritet. Sitatet ovenfor hvor Agilan forteller om toleranse, er i flertallsform. Han snakker om 'oss' og det må forstås som de ariansk troende. Det tolerante synet på andre trosretninger kan hjelpe til med å forstå det religiøse klimaet i Spania på denne tiden.

2.3 Opprør, uro og Enhet

For å danne seg et bilde av hvordan situasjonen var i Spania årene før Rekkared ble konge må vi belyse noen hendelser som skjedde fra og med år 550. Tidsrommet er relativt kort i historisk sammenheng, men likevel langt nok til å kunne sette seg inn i den politiske og kirkelige situasjon som preget Spania. Dette er nødvendig for å få en mer helhetlig forståelse av viktige hendelser som skal diskuteres senere.

2.3.1 Opprør og invasjon

2.3.1.1 Opprør i Córdoba

Året 550 etter Kristus startet det et opprør sør i Spania, i byen Córdoba. Dette startet angivelig fordi kong Agila (549-554) hadde påført en katolsk kirke skade og skjendet en grav som tilhørte martyren Acisclus. Hvorvidt dette skjedde mens det allerede pågikk uroligheter er likevel litt uklart.⁶⁵ Bakgrunnen for dette finnes det ingen kilder som gir svar på. For kongen var dette en stor ulykke som fikk fatale følger. Etter å ha mistet sine to sønner, store deler av hæren og den kongelige skatt, rømte Agila til Mérida i Lusitania provinsen. Et år eller to senere brøt det ut nye uroligheter, denne gang av en rebelsk leder med en stor visjon. Mannen het Athanagild og var en del av Spanias overklasse.

---

⁶⁵ Isidor, 45

Denne gangen skjedde opprøret i Baeticas provinshovedstad Sevilla. Isidors korte og presise oppsummering levner liten tvil om hva som var hans motiv: "...Athanagild startet ett opprør mot ham (Agila) i ett ønske om å oppnå makt."⁶⁶ Dette opprøret skulle få mye større konsekvenser enn det som hadde funnet sted i Córdoba. Mens Agila kjemper mot Athanagild i Sevilla, søker Athanagild hjelp utenfra. Han søker hjelp hos Justinian (483-565), keiseren i det Bysantinske riket, det største og mektigste riket i den vestlige verden.

2.3.1.2 Bysantinsk invasjon

Keiser Justinian hadde allerede tatt Vandalenes land i Nord-Afrika og deler av østgoternes områder i Italia, muligens så han nå en sjanse til å ta Spania også. Hva slags baktanker Justinian hadde, vet vi ikke, men han sendte en hær til Athanagilds unnsetning. Disse kom juni/juli i år 552. Vestgoterne innså etter hvert at denne krigen var for ødeleggende og begynte å frykte at Bysants skulle innvadere Spania. Kong Agilas allierte bestemte seg derfor, etter ca. fire års krig mot Athanagild, at det som måtte gjøres var å drepe Agila og overgi seg til Athanagild. Til Athanagilds store ulykke reiste de derimot ikke tilbake etter krigen var over, men så sitt snitt til å ta nytt land i bysantinsk besittelse. Det bysantinske rikets tilstedeværelse i Spania varte frem til den siste rest ble kastet ut i ca. 624 av Kong Suinthila. Likevel var området de hadde i besittelse varierende.

Selv regnet Athanagild året 551 som begynnelsen på sin regjeringstid, men offisielt regnes den fra år 554/555.⁶⁷ Om Athanagild som konge skriver Isidor ingenting annet enn at han var konge i fjorten år, og at etter hans død ble kongeriket værende uten konge i fem måneder.

Om årene etter Athanagilds tid som konge, er Biclars Krønike den kilden som gir best innføring om forholdene i Spania. Hans krønike starter i år 568, året Liuva blir konge i Spania. Om Athanagild forteller han ingenting annet enn at han dør.⁶⁸ Hvordan Liuva var som konge får leseren heller ikke vite noe særlig om. Det som blir fortalt om ham er

---

⁶⁶ Isidor, 46

⁶⁷ Litt uklart hvorvidt han ble konge i år 554 eller 555. Thompson angir året 555 for året Athanagild ble konge, mens Isidor bruker året 554. År 554 passer best til kronologien idet han hadde en regjeringstid på fjorten år. Thompson, *The Goths* s. 17, Isidor, 47

⁶⁸ Biclars, 6

at han ble konge etter Athanagild i 568. At han delte kongeriket mellom seg selv og sin bror Leovigild i år 569, og til slutt at han døde.⁶⁹ I Biclars krønike er kapitlene 10-80 fra tiden Leovigild var konge, mens kapitlene 80-94 er fra tiden Rekkared var konge. Dette er ikke unaturlig med tanke på hvilket tidsrom krøniken handler om.

2.3.2 Kong Leovigild og Kong Rekkared

Kong Leovigild ble den siste arianske kongen i Spania. Han ble kronet til med-regent av sin bror Liuva i år 569 ca 1-2 år etter at Liuva selv hadde blitt kronet til konge etter Athanagilds død. Selv valgte Liuva å regjere over Gallia Narbonnensis (også kalt Septimania), sør i dagens Frankrike, mens hans bror ble satt til å regjere over resten av det vestgoterske kongeriket. Om denne todelte styringsformen skriver Isidor; ”På grunn av dette hadde kongeriket to regenter, selv om ingen makt villig aksepterer en kompanjong. Bare ett år regnes til Liuvas regjeringstid, resten er regnet til hans bror Leovigild.”⁷⁰

2.3.2.1 Veien til enhet

At Liuva ikke får mer enn noen linjer i hans krønike er derfor ikke så merkelig, da han kun regnet et år som Liuvas regjeringstid. Det kan være flere grunner til at Liuva valgte å utnevne sin bror til medregent. Kanskje var det slik at den daværende urolige politiske situasjon gjorde det nødvendig å passe ekstra godt på grensen mot Frankerne i nord? Eksterne krefter kunne nok utnytte de indre urolighetene i Spania. Samtidig måtte de også passe på rebellene og den bysantinske invasjonen i sør. En slik styringsform kalles gjerne for ’consortes regni’. ’Consortes’ kan oversettes til noe slik som ’å dele lodd/felles lodd.’ I denne sammenheng er en slik beskrivelse veldig treffende, nettopp fordi de vestgotiske kongene ofte hadde blitt drept av sine undersåtter. Fra år 531-554 ble fire gotiske konger drept i Spania. Det er derfor ikke så overraskende at Liuva vil ha en som kan dele hans lodd. Ved å gjøre dette kunne de lettere sørge for hvem som skulle regjere hvis den ene skulle dø. Nå hadde ikke kongekronen gått automatisk i arv fra far

---

⁶⁹ Biclars, 6, 10, 24

⁷⁰ Isidor, 48

til sønn siden kong Amalaric.⁷¹ Å utnevne en 'consortes regni' minsket åpenbart også attentatforsøk på kongen(e), nettopp fordi begge måtte drepes ble det vanskeligere å utføre. Vi skal senere se at Leovigild brukte denne taktikken da han innsatte sine to sønner Rekkared og Hermenegild til å bli hans 'consortes regni.' Dette fikk uventede og store konsekvenser, som vi senere skal se, når Hermenegild valgte å gjøre opprør mot sin far.

I løpet av Leovigilds regjeringstid skjedde det mange forandringer. Og som konge oppnådde han mye. Han innførte blant annet en selvstendig myntenhet med navn og bilde av seg selv. Inntil dette hadde det vært bysantinske mynter som hadde blitt brukt. Han nådde langt i å slå ned på opprørerne som skjedde i blant annet Sevilla, Cantabria, Córdoba, Málaga og Orespeda. Nord i Spania tok han deler av Baskernes område (Vasconia), og grunnla der en by kalt Victoriacum.⁷² Den største erobringen var da han tok over Svebernes kongerike, Galicia, og innlemmet det i sitt eget i år 585.⁷³ Gjennom sine erobringer og krigføringer ble Spania et kongerike med en geografisk utbredelse som omfattet hele den Iberiske halvøy i tillegg til Septimania/Gallia Narbonensis, unntakene var Baskernes område kalt Vasconia, og enkelte byer holdt av Bysants, deriblant Cartagena.

2.3.2.2. Kildene om Leovigild og Rekkared

”...mens den ene (Leovigild) var ureligiøs og hadde en hang til å være svært krigersk, var den andre (Rekkared) from og meget fredsæl; mens den ene utvidet det Gotiske folkets landområder gjennom krig, løftet den andre ærefult det samme folket ved troens seier.”⁷⁴

Dette sitatet, og andre,⁷⁵ om Leovigild skrevet av Isidor, tyder på at Leovigilds ettermæle var veldig negativt. Isidor posisjon som biskop har kanskje gjort det nødvendig for ham å skrive om Leovigild på en negativ måte. Leovigilds mange seire i

---

⁷¹ Den lengste kongeslekten til nå hadde overlevd i tre generasjoner: Euric (466-84) – Alaric II (484-507) – Gesalic (507-511), Amalaric (526-531). Både Gesalic og Amalaric var sønner av Alaric II.

⁷² Biclár, 61

⁷³ Biclár, 72

⁷⁴ Isidor, 52

⁷⁵ Se også Isidor, 49-51

krig og det at han faktisk lyktes i å samle nesten hele den Iberiske halvøy, ser ut til å ikke kunne veie opp for det at han var arianer når hans liv skal omtales av Isidor. Isidor er ikke den eneste som omtaler Leovigild negativt. Også i hagiografien⁷⁶ 'Livet om Fedrene fra Merida' blir han satt i et negativt lys. Denne hagiografien er anslått å ha blitt skrevet omkring år 630. Forfatteren trekker paralleller mellom Leovigild og en giftig slange og kaller ham for en ond og vill konge. Dette blir skrevet i sammenheng med at kongen prøver å tvinge Biskop Mesona til å bli arianer.⁷⁷

John Biclar har ikke en slik sammenlikning mellom de to etterfølgende kongene. Han ser ut til å ha et noe mer nyansert syn på disse to kongene. Kun en eneste gang har Biclar kritikk som er direkte til Leovigild. Denne kritikken er rettet mot at han gjorde det lettere for folk å bli arianere i år 580:

”De som kommer fra den romerske religion til vår katolske tro trenger ikke bli døpt, men skal renses gjennom håndpåleggelse og deltakelse i kommunion og bli gitt ’Ære til Faderen gjennom Sønnen i Den Hellige Ånd.’ ”⁷⁸

’Katolsk tro’ er i denne sammenheng en referanse til arianisme som den ’rette lære’ sett fra en arianers perspektiv. At Biclar ikke har større tendens til kritikk av Leovigild er merkelig, fordi det var på grunn av ham at Biclar måtte sitte flere år i internt eksil i Barcelona (se ovenfor). Dette kan ha sammenheng med at hans krønike var ferdig omtrent bare fem år etter Leovigilds død, mens hans sønn var konge. Dette er veldig nært hendelsene i tid, og derfor måtte han ta andre hensyn enn det Isidor trengte å ta omtrent 30 år etter. For det første skrev han om kong Rekkareds far, for det andre var dette en konge som hadde gjort Spania tryggere enn noen gang for goterne. At Biclar kritiserte Leovigilds forsøk på å gjøre det lettere å konvertere til arianismen er neppe noe som førte til noen som helst kontroverser. Det er fordi monarkiet nå også fordømmer arianismen, sammen med en stor majoritet av folket.

Kildenes presentasjon av disse er farget av hvilken trosretning de tilhørte, og det er kritikken av arianismen som kommer frem.

---

⁷⁶ Fortelling om helgener

⁷⁷ *The life of the Fathers of Merida* 5.4.2

⁷⁸ Biclar, 58

Vi skal se i kapittel tre at Leovigild la mye til rette og banet vei for sin sønn Rekkared. Da Rekkared overtok som konge var Spania samlet under en konge, den vestgotiske. Minoritetsfolket styrte over majoriteten. Da han ble kronet, måtte han ta et oppgjør med den feilslåtte religionspolitikken som var blitt iverksatt under hans fars tid.

3. Drøftningsdel

3.1 Kronprins Hermenegilds opprør

Rekkared hadde en eldre bror ved navn Hemangild som var gift med frankerkongen Sigiberts datter Ingund. Hun overtalte ham til å konvertere fra arianisme til katolisisme omkring år 579.⁷⁹ Dette resulterte i en borgerkrig mellom Leovigild og Hermenegild. Denne fortellingen gir oss en mulighet til å se på noen av de utfordringer som kan følge i kjølvannet av en konversjon, men vil også vise hvorfor en bestemt mann velger å konvertere. I tillegg er den et godt eksempel på hvordan kildene kan sprike og utelate sentrale elementer. Det religiøse aspektet i denne historien er veldig variert gjengitt i kildene. Vi skal se at denne historien får frem forholdet mellom trosretningene på en unik måte. Men først og fremst skal vi se at historien om Hermenegild kan ha mange likheter med historien om Rekkared, og at argumentene for en konversjon kan være de samme hos begge.

Spenningen mellom arianere og katolikker får ellers mye oppmerksomhet hos Isidor.⁸⁰ Det er derfor overraskende at striden mellom Leovigild og Hermenegild ikke blir særlig belyst i hans historieskriving. Det er overraskende fordi det religiøse aspektet er det sentrale i denne konflikten. Heller ikke hos Biclár får vi noe særlig informasjon om borgerkrigen. Om de spanske kildene sier Thompson følgende: "If we had to rely on the Spanish authorities alone, we should never have guessed that Hermenegild was a Catholic when he fought and when he died."⁸¹ Hermenegild må ha hatt sterk støtte for å kunne kjempe en borgerkrig som varte nærmere fem år før han ble tatt til fange å drept i år 584 av Sisbert.⁸² Hermenegilds opprør mot sin far startet i Sevilla, sør i Spania. Isidor og Biclár er de eneste spanske kildene på dette opprøret, men de overser at det kan ha vært et religiøst motiv for at han satte i gang en borgerkrig. De overser hans konversjon til katolisismen, men det er noe som er omtalt av både Gregor av Tour⁸³ og Gregor den Store.⁸⁴

---

⁷⁹ Se Biclár, 74 og Gregor av Tour *Hist Frank*, V 38

⁸⁰ Isidor, *Goternes historie* 50; *Vandalenes historie* 78-79, 81; *Svebernes historie* 90

⁸¹ Thompson, *The Goths* s. 76

⁸² Biclár, 74

⁸³ Gregor av Tour, *Frank Hist* V, 38

⁸⁴ Gregor I., *Dial* iii, 31

Både Hermenegild og Rekkared hadde blitt 'consortes regni' i 573.⁸⁵ De ble altså valgt til med-regenter av sin far. Kongeriket ble ikke av den grunn delt opp og Thompson mener det ble gjort for å sikre at det var en etterfølger, slik også Liuva hadde gjort før ham på en litt annen måte.⁸⁶ Videre skriver Biclár at Hermenegild i år 579 ble gitt frankerkongen Sigibets datter Ingundis til kone, samtidig som han også ble gitt en provins å regjere over. Denne provinsen var sannsynligvis Baetica i syd-spania, dette er rimelig å anta siden det var i den provinsen han samme år startet sitt opprør mot sin far. Thompson mener at det indikerer en stor tillit til sin sønn å gi ham nettopp dette området, fordi det grenset til de bysantinske områdene. Videre sier Thompson at hvis en mann skal ha æren for Hermenegilds konversjon, så er det Leander av Sevilla. Leander av Sevilla var Isidors eldre bror, muligens var han biskop i Sevilla allerede når Hermenegild blir gitt kontrollen over Baetica.⁸⁷

3.1.1 Opprøret misslykkes

I Johannes av Biclars fremstilling av konflikten, ser det ut til at den kom uventet. Han sier følgende: "Mens Leovigild regjerer i fred og ro, trygt fra ytre fiender, starter en konflikt innenriks."⁸⁸ Biclár gir et bilde av stabilitet i Spania rett før opprøret. Selv om den bysantinske tilstedeværelsen i Spania ikke var borte sier Biclár at Leovigild var trygg fra ytre fiender. Dette viste seg å ikke være helt sant, for det var til bysantinerne Hermenegild henvendte seg. Han gikk over til keiser Tiberius' side sier Gregor av Tour,⁸⁹ men dette gjorde han først etter at han hørte at hans far ville "ødelegge" ham. Gregor sier at bakgrunnen for Leovigilds ønske om å ødelegge Hermenegild var at han hadde konvertert, men det kommer frem at han hadde som ønske å redde situasjonen ved å forhandle med ham. I det han døpte seg fikk han også et nytt navn, Johannes. Denne navneendringen understrekte ytterligere at han nå tilhørte den "romerske tro". I motsetning til hva Biclár sier, så hevder Gregor av Tour at Tiberius allerede hadde en hær som angrep Spania. Hermenegild hadde blitt venn med prefekten. Han var en viktig leder for keiserens okkuperte områder. Prefekten var ansvarlig for keiserens hær i

---

⁸⁵ Biclár, 27

⁸⁶ Thompson, *The Goths* s. 64

⁸⁷ Thompson, *The Goths* s. 65

⁸⁸ Biclár, 55

⁸⁹ Gregor av Tour, *Frank hist* V, 38

Spania, og var på mange måter hans representant i landet. Sammen allierte de seg mot Leovigild. Prefekten ble bestukket av Leovigild med tretti tusen gullstykker for å trekke sin støtte til Hermenegild.⁹⁰ Da hjalp det lite at Sveberne fra nordvest Spania kom for å hjelpe Hermenegild. Vi vet ikke hva som ble lovet eller gitt den bysantinske prefekten i Spania i gjengjeld for alliansen, men det er liten grunn til å tro at Hermenegild gav dem lov å okkupere noen av byene som tilhørte seg. Leander av Sevilla reiste i år 579 til Konstantinopel for å få hjelp til Hermenegild. Han var i Konstantinopel frem til år 582, men lyktes ikke i å overtale keiseren til å sende forsterkninger til Spania.⁹¹

Det finnes likheter mellom dette opprøret og opprøret som hadde funnet sted omtrent tretti år tidligere som var ledet av Athanagild. Leovigild må derfor ha vært klar over at det kan være en smertefull og lang tid før sårene er leget igjen. Jeg tenker her først og fremst på den bysantinske tilstedeværelsen som ikke trakk seg tilbake igjen frivillig etter opprøret ledet Athanagild.

3.1.2 Kildene forteller forskjellig

Gregor den Store (Gregor 1., Pave fra år 590 og frem til sin død i 604) har et helt annerledes syn på hva som var konflikten kjerne. Gregor 1. kaller Hermenegild en martyr, og beskriver Leovigild som en hensynsløs far.⁹² At Gregor 1. sier at Hermenegild endte sitt liv som en martyr er et veldig viktig moment. Å dø en martyrdød betyr jo at han døde for sin religiøse overbevisning. Gregor 1. skiller seg dermed ut fra de Spanske historieskriverne på en markant måte i sin omtale av striden. Mens Biclár kaller det for et opprør av Hermenegild mot sin far nevner ikke Gregor 1. dette opprøret overhodet. Isidor bruker kun en linje på kampen mellom de Spanske regentene.⁹³ Gregor 1. kilde til denne konflikten er sannsynligvis Leander av Sevilla. De to møttes i Konstantinopel da Leander prøvde å overbevise keiseren av Bysantin til å sende forsterkninger til Spania.⁹⁴ Det kommer også frem i brevvekslingen mellom de to.⁹⁵

---

⁹⁰ *ibid.*

⁹¹ Thompson *The Goths* s. 66

⁹² Gregor den Store, *Dialoger iii*, 31

⁹³ Isidor, 49

⁹⁴ Collins, *Visigothic Spain* s. 58

⁹⁵ Gregor den Store, *Registrum epistolarum* I, 43; V, 49; IX, 121
<http://www.newadvent.org/fathers/3602.htm> (12.04.2010)

Informasjonen Johannes av Biclar gir, tyder på at kong Leovigild i utgangspunktet tok lett på Hermenegilds opprør. Han tok seg tid til å angripe Baskerne i Vaskonia som ligger nord i Spania, langt unna Hermenegilds opprør. Og det var ikke før i år 582 at han endelig reiste sør med en hær for å bringe sin sønns opprør under kontroll.⁹⁶ Det kan også stilles spørsmål med hans frykt for sønnens opprør når han i år 580 kaller sammen de arianske biskopene til en synode i Toledo. Denne synoden kan likevel også bety at han ville prøve å skape forsoning. Hensikten med denne synoden var å gjøre det lettere for katolikker å bli arianere. De kunne nå konvertere uten å døpes på ny. Det holdt å bekjenne seg til den arianske formen for 'gloria'.⁹⁷ Thompson mener at denne synodens hensikt ikke var å lage et kompromiss mellom arianske vestgotere og katolske romere, men arianske vestgotere og katolske vestgotere.⁹⁸ Vestgoterne holdt sine gudstjenester på gotisk,⁹⁹ og ikke latin slik som i den katolske kirken. Det er en av grunnene til at Thompson påstår at den modifiserte arianismen som ble til under synoden i år 580 først og fremst ble innført for å konvertere tilbake de vestgoterne som hadde blitt katolikker. Collins og Hillgarth er derimot av en annen oppfatning. Hillgarth forteller at Leovigild var den eneste av de 'barbariske' kongene som forsøkte å komme frem til en løsning som skulle gjøre det lettere for katolikker å konvertere. Han gjorde dette fordi han så nødvendigheten av religiøs enhet.¹⁰⁰ Collins er på dette punktet enig med Hillgarth.¹⁰¹

Biskop Leander av Sevilla er i følge Gregor 1. en mann som hadde stor påvirkningskraft på Hermenegild. Og hans lære var grunnen for at han konverterte til katolisismen. Leander var forøvrig Isidors eldre bror og en nær venn av Gregor 1.. Det er derfor ingen tvil om at Isidor hadde mye av den samme informasjonen om hva som hadde skjedd, men velger imidlertid å ikke gjøre seg nytte av den.

'Dialoger' inneholder også annet særstoff som er av stor verdi for å få ett bedre bilde av situasjonen. Mest interessant er hans påstand om at kong Leovigild, etter sin sønns død, kanskje mens hans selv lå på dødsleie, anerkjente den katolske lære som den sanne lære. Likevel våget han ikke å ta i mot den på grunn av frykt for sitt eget folk. Når han lå på dødsleie anbefalte han Rekkared å snakke med biskop Leander. Leovigild ba Leander veilede, å gjøre for Rekkared det som han tidligere hadde gjort for Hermenegild. I det

---

⁹⁶ Biclar, 61, 65

⁹⁷ Biclar, 58

⁹⁸ Thompson, *The Goths* s. 107

⁹⁹ *ibid* s. 41

¹⁰⁰ Hillgarth, *Coins and Chronicles* s. 498

¹⁰¹ Collins, *Law, Culture and Regionalism* I: 210-11

han hadde gjort denne forespørselen døde Leovigild.¹⁰² Rekkared ble da konge ettersom Hermenegild ble drept av Sisbert.¹⁰³

For de spanske forfatterne kan det ha vært vanskelig å vite hvordan de skulle omtale en situasjon eller hendelse hvor den nåværende kongen hadde en rolle som de ikke turte nevne. I følge Thompson ville en ærlig fremstilling av opprøret måttet inkludere Rekkareds rolle: en ariansk prins på lag med sin far, mot sin katolske bror. Rekkared ble konge fremfor sin bror nettopp på grunn av dette opprøret som ledet til Hermenegilds død. Likevel nevnes ikke dette når historien blir skrevet av Bicular under ti år etter opprøret. Det ville nok vært direkte livsfarlig for Bicular å skrive slike negative ord mot den sittende kongen. Mer overraskende er det at Isidor av Sevilla, Gregor av Tours og Gregor den Store også lar være å fokusere på den litt 'mørkere' fortiden som ledet ham til kongesetet i Toledo. Isidor fordi han skrev noen tiår etterpå, og de to Gregorene fordi de bodde i andre land enn Rekkared. Thompson mener dette har sammenheng med at det ville være uklokt av dem å assosiere katolisisme med opprøret, spesielt siden det skapte mye ødeleggelse i Spania og hadde blitt støttet av det bysantinske riket. På grunn av at Spania hadde blitt en katolsk stat, måtte ikke opprør mot myndighetene få bifall og i hvert fall ikke glorifiseres.¹⁰⁴ Thompson peker her på noe som er veldig viktig, det impliserer noen av tendensene i kildene som ikke må glemmes.

3.1.3 Hvorfor konverterte Hermenegild

Historien om Hermenegilds opprør er en fortelling om en sønns opprør mot sin far, og den gir oss på mange måter flere spørsmål enn svar. Men går det an å si noe mer om denne episoden enn det som står i teksten, og kan denne fortellingen gi noen hint om hvorfor Rekkared valgte å konvertere? Det virker usannsynlig at han valgte å konvertere fordi han ønsket å blidgjøre sin kone. Han var gitt tillitt av sin far til å styre over eget område. Han var tronarving sammen med sin bror. Det finnes ingenting som tyder på et fiendskap mellom far og sønn forkant.¹⁰⁵

---

¹⁰² Gregor I., *Dial. iii, 31*

¹⁰³ Bicular, 74

¹⁰⁴ Thompson, *The Goths* s. 77

¹⁰⁵ Bicular 51 og Isidor 51 forteller at Leovigild grunnla en by i år 578, kalt Recopolis etter sin sønn. Denne lå i nærheten av Toledo. Kanskje var det favorisering av Rekkared fra deres fars side, men det blir vanskelig å spekulere i dette.

Spania var på mange måter samlet, og i følge Biclár regjerte Leovigild i fred. Et scenario kan være at det var en stor partidannelse mot ham, et katolsk parti bestående av innflytelsesrike folk som prester, biskoper og aristokrater. Biclár forteller at Hermenegild hadde alliert seg med en fraksjon som var lojale til dronning Gosuintha, stemor til prinsene.¹⁰⁶ Hvilken rolle hun hadde, eller hvilken fraksjon dette var, vet vi ikke.

Samtalen mellom Gregor av Tour og Oppila (ovenfor) gir et bilde av at katolikkene var mer fiendtlige mot arianerne enn motsatt. Det er mulig Hermenegild så på det som et politisk trekk for å bevare fred i området han styrte over. Konversjonen kan også ha vært et middel for å hindre de bysantinske troppene fra å angripe ham. Katolikker og arianere var jo fiender i følge Gregor av Tour, og det kan hende at han konverterte for å fjerne dette fiendskapet.

Det er ikke sikkert Hermenegild i forkant tenkte over hvilke konsekvenser som kunne følge i kjølvannet av hans konversjon. Dette var jo to trosretninger som hadde levd side om side i Spania i over hundre år. Og kildene gir inntrykk av en veldig tolerant holdning fra arianernes side overfor katolikkene. Arianerne har vært i en betydelig minoritet i Spania. Det har blitt anslått at vestgoterne var en folkegruppe på nærmere 100,000 da de begynte å erobre Spania. Collins mener det er mer sannsynlig av de var en gruppe på ca 30,000 mennesker.¹⁰⁷ Skal vi følge Collins anslag så var de nok bare noen prosenter av den samlede folkemengden i Spania. Sannsynligvis kan dette antallet overføres til den arianske kirken. At en regent velger å ta parti med majoritetsreligionen i området han styrer over, er ikke overraskende. Vi skal senere se at flere av de mulige grunnene for Hermenegilds konversjon, på mange måter ligner, og kan ha vært de samme som var bakgrunn for Rekkareds konversjon.

3.2 Toleranse overfor katolisismen

Arianismens utbredelse var stort sett blant goterne, mens den opprinnelige spanskkromerske befolkningen tilhørte den katolske troen. Unntak fantes, og de beste eksemplene er Johannes av Biclár, Isidor av Sevilla og Leander av Sevilla som alle hadde vestgotisk bakgrunn, men som bekjente seg til katolsk tro og lære.

---

¹⁰⁶ Biclár, 55

¹⁰⁷ Collins, *Visigothic Spain* s. 24-5

Jeg har påpekt tidligere at konge Leovigild blir omtalt på en negativ måte hos blant annet Isidor og Gregor den Store. Hos disse har hans negative holdning til katolisismen kommet klart frem, men det finnes en kilde som viser Leovigilds velvilje overfor en abbed ved navn Nactus. Denne mannen kom fra Afrika til Lusitania, omtrentlig dagens Portugal. Han reiste så videre til en basilika i Mérida som var reist til minne om martyren Eulalia, før han til slutt reiste ut i ørkenen for å bygge seg et sted å bo. Kong Leovigild hadde hørt om hans gode gjerninger, og sendte et bud til Nactus for å spørre ham om å ta ham med i sine bønner til Herren. Leovigild gav ham etterpå et stykke land som de kunne livnære seg av.¹⁰⁸ Denne historien får frem en ny side ved Leovigild. Her beskrives han som en tolerant og en raus mann. Om kongen hadde noen skjulte motiver for å skjenke Nactus land forteller ikke kilden noe om.

Det ser ut til at Leovigild i noen sammenhenger, før synoden i 580, tvang enkelte personer til å døpe seg til arianismen. Et eksempel nevnes hos Isidor. Dette var en biskop som het Vincent av Zaragoza.¹⁰⁹ Dette ble trolig gjort som en del av ett maktspill fra kongens side. Vi vet at det senere ikke var nødvendig med gjendåp for å konvertere. Historien om Nactus gir likevel grunn til å tro at Leovigild ikke nødvendigvis var så hard mot katolikker som det f. eks Isidor forteller, men at bildet må nyanseres.

3.3 Klostrenes betydning

Det kan faktisk hende at Leovigild beundret, kanskje han til og med var litt sjalu, på klostervesenet som tilhørte den katolske kirken. Ut i fra kildene kommer det ikke frem om den arianske kirken var i besittelse av et klostervesen. Sannsynligvis hadde de ikke dette. De hadde levd som nomadefolk og deres kirker hadde ikke blitt knyttet opp mot klostre slik som det hadde gjort blant katolikkene. Peter Brown forteller at det i år 600 eksisterte i hvert fall 220 klostre og klosterscholer i Gallia. I Gallia og Spania lå klostrene ofte langs Middelhavet og var knyttet opp mot tidligere romerske byer, og hellige steder. Likevel var også mange klostre i Spania lenger borte fra kysten, fordi det var ofte den eneste måten å gi munk og nonne land uten å ta bort det gode jorden som skulle forsyne folkene der.¹¹⁰

---

¹⁰⁸ *The Vitas Sanctorum Patrum Emeretensium*, III. 2-10

¹⁰⁹ Isidor, 50

¹¹⁰ Brown, Peter *The Rise of Western Christendom* s. 221-2

Brown kaller klostrene for 'Powerhouse of Prayer', en betegnelse som det finnes flere grunner for å bruke. Som sagt var mange av klostrene knyttet opp til hellige steder, og dette gav dem en spesiell posisjon. Jeg har påpekt ovenfor noen omstendigheter rundt opprøret i Córdoba som skjedde i år 550. Isidor forteller om dette at Agila "...forgiftet det hellige stedet til Ascilus grav med restene av sine fiender og deres hester."¹¹¹

Muligens er 'restene' det samme som 'blod'.¹¹² Ofte var det slik at klostrene var bygget sammen med kirkene. De fungerte som en enhet. Browns begrep 'Powerhouse of Prayer' kan også refererer til dens ytre funksjon, altså hvordan den blir sett på hos lokalbefolkningen. For disse bygningene var mektige symboler, og en synlig påminnelse på Gud. Det ville ikke vært overraskende om også Leovigild ble imponert, og undret seg over disse klostrene. Kanskje er det dette som er en av de store forskjellene på arianisme og katolisisme?

Det er nok i denne sammenheng at det kommer klarest frem at vestgoternes religion fortsatt bærer preg av å være en slags stammereligion. Ikke på den måten at den var eksklusiv for vestgoterne, men nettopp ved det at den ikke ennå hadde klart å etablere seg fysisk på samme måte som den katolske kirken. Etter at det Vestromerske riket hadde falt stod fortsatt kirkens strukturer igjen, og disse sørget på mange måter for en kontinuitet som arianerne ikke kunne måle seg mot.

I tillegg er hans oppmuntring til biskop Leander om å gjøre for Rekkared, det som han hadde gjort for hans bror Hermenegild.¹¹³ Dette indikerer at Leovigild ikke hadde et så negativt syn på katolisisme. Leovigild ba Leander om dette mens han lå på dødsleie, hvor han selv hadde anerkjent katolisismen som den sanne tro. Hva Leander konkret skulle gjøre for Rekkared, utenom å advare og veilede ham, forteller ikke Gregor 1. Men vi vet at han allerede året etter han ble konge konverterte til katolisismen.

Det ser ut til at toleransen blir fraværende ved at Rekkared konverterer. Arianismen finnes det nå ingen toleranse overfor. Den tolerante vestgotiske og arianske holdning som Agilan presenterte i sitt møte med Gregor av Tour (ovenfor) ser ut til å forsvinne.

---

¹¹¹ Isidor, 45

¹¹² Donini og Fords oversettelse bruker 'blod'. Se VIII-IX og s. 21

¹¹³ Gregor 1., *Dial* iii, 31

Biclar sier at arianismen har blitt kuttet ved roten slik at den ikke vil gro igjen,¹¹⁴ og toleransen til andre trosretninger ser ut til å dø sammen med arianismen. I et senere kapittel skal dette diskuteres nærmere, og jeg vil der gå nærmere inn på religiøs uniformitet.

3.4 Konstantin og Elia som forbilde

3.4.1. Rekkareds konversjon

Gregor av Tours fortelling om hvordan Rekkared ble katolikk er mer omstendelig og veldig forskjellig fra den vi finner hos Johannes av Biclar og Isidor av Sevilla.¹¹⁵ Gregors versjon forteller hvordan Rekkared valgte å konvertere på grunnlag av argumenter som ble lagt frem for hver av de to trosretningene. Mens han var konge hadde han stilt spørsmål til en ariansk biskop om hvorfor de ikke klarte å gjøre slike mirakler som katolikkene klarte. Videre befalte han en dispuTT mellom arianerne og katolikkene slik at de kunne diskutere hverandres doktriner. Han håpet at dette skulle vise hvem som hadde den rette tro. Den tapende part skulle vende om til den andres tro. Gregors fremstilling av Rekkareds konversjon trekker paralleller til Det gamle testamentet. Fortellingen om Elia på Karmelfjellet¹¹⁶ og Rekkareds invitasjon til debatt har en del likheter. Begge bærer preg av å være en konkurranse hvor det skal kåres en vinner og hvor en sannhet skal bli bekreftet. Vinneren er den som har den rette tro i begge tilfeller, men det er problematisk å si at den som har den rette gud er vinneren. Nettopp å finne ut hvem som er den sanne og ekte Gud er essensen i fortellingen om Elia på Karmel. Allusjonen kan dermed ikke bli overført til disputasen mellom de arianske og katolske biskopene. Selv om det finnes noen slående likheter mellom disse to fortellingene, er det vanskelig å si for sikkert om Gregor av Tour har hatt til hensikt å trekke frem disse allusjonene.

Vi får ikke vite av Gregor av Tour hva som var innholdet i diskusjonen, men han refererer til ”det som tidligere har blitt ytret av dem”, og ”Jeg har vist at arianerne ofte

---

¹¹⁴ Biclar, 92

¹¹⁵ Gregor av Tour, *Hist Frank IX*, 15

¹¹⁶ 1. kong 18, 17ff

har blitt motbevist.”¹¹⁷ Forskjellene fra både Biclars og Isidors er flere. En av disse er lengden på fortellingen. Biclars og Isidor bruker kun en setning der de forteller at Rekkared ble katolikk. Biclars Kap 85: ”I det første året av hans regjeringstid, i den tiende måneden, ble Rekkared katolikk, ved Guds hjelp.” Isidor Kap 52: ”I starten av sin regjeringstid tok Rekkared til seg den katolske tro.” De to spanske historikerne gir ingen bakgrunn for hvorfor han valgte å endre sin tro, men bekrefter kort at det skjedde.

3.4.2 Synoden i Toledo

Hos både Biclars og Isidors fortellinger om goterne, er det ting som tyder på en sammenligning av de to maktene. Selv om Isidor i epilogen har en overdrevet ordbruk når han forteller om goternes storhet etter å ha endelig kastet ut de siste bysantinske soldatene, er det likevel ikke til å komme bort fra at de har klart å frigjøre seg fra den største makten i den vestlige verden. Isidors billedspråk forteller om hvordan herskerinnen (Bysants) har blitt tjenerinnen for en ny herskerinne (vestgoterne). Forholdet mellom dem blir snudd på hodet og Isidor fremstiller det slik at Spania har blitt det nye bysantinske riket i vest. Når dette blir satt i sammenheng med at Biclars noen tiår før tolker Rekkared som en ny Konstantin, er det vanskelig å se bort fra allusjonene til det Bysantinske riket som kommer frem.

Hvorvidt Rekkared så på seg selv som en ny Konstantin under synoden i Toledo vet vi ikke, men det kan antas at han har blitt gjort bevisst på denne symboleffekten i samtale med Leander av Sevilla som vi vet han kjente godt til. Ut fra hva Gregor 1. forteller oss, er Leander og Leovigild de viktigste personene som jobbet for Rekkareds konversjon. Likevel vet vi ikke så mye om kontakten mellom Leander og Rekkared før konversjonen. Gjennom brevveksling med Gregor 1. vet vi mest om deres kontakt i ettertid.¹¹⁸ Kong Rekkared har nok vært klar over den symboleffekten og sammenligningsgrunnlaget det gav å være tilstede ved en synode. Og kanskje var han heller ikke fremmed for tanken om å være en ny Konstantin i vest.

---

¹¹⁷ Se f. eks Gregor av Tours, *Hist Frank V*, 31

¹¹⁸ Gregor 1. *Dial* iii, 31 – Leander blir bedt om å samtale med Rekkared; Gregor 1. *Registrum Epist* IX, 61 – Rekkareds brev til Pave Gregor 1. bekrefter kontakt med Leander; *RE IX*, 122 – Gregors brev til Rekkared omtaler Leander som deres felles bror.

Da kong Rekkared valgte å konvertere til katolisismen, ble også det vestgotiske folket konvertert. Synoden i Toledo i år 589 ble sammenkalt etter Rekkareds befaling. På denne synoden deltok syttito biskoper. Kongens deltakelse på synoden er beskrevet hos Biclars med store ord.¹¹⁹ Biclars sammenlikner Rekkared med Konstantin den Store (306-337) og Markian (450-457). Både Konstantin og Markian hadde tidligere prøvd å ta et endelig oppgjør med arianismen. Under synoden i Toledo klarte Rekkared å gjøre det som kirkemøtene i Nikea (324) og Kalkedon (451) ikke hadde klart under Konstantin og Markian. Biclars skriver det slik: ”Under den hellige synoden i Toledo, etter kong Rekkareds befaling, er endelig Arius’ vranglære – etter så mye dreping av katolikker og slakting av uskyldige – blitt kuttet helt ved roten slik at det ikke vil vokse opp igjen.”¹²⁰ En av fellesnevnerne ved kirkemøtet i Nikea, Kalkedon og Toledo er den avstanden de tok fra arianismen, men en annen viktig fellesnevner er at de alle hadde keiserne/kongen tilstede. 280 år gikk det før den arianske vranglæren endelig ble overvunnet av kirken sier Biclars.¹²¹ Dette stemmer ikke helt. Den arianske læren var langt på vei mot å bli utryddet, men var fortsatt trosretning hos Lombardene i nord - Italia.

I Isidor og Biclars omtale av Rekkared, ser ut til at de først og fremst var opptatt av at arianismen hadde blitt overvunnet. Men det finnes også enda en parallell mellom Rekkared og Konstantin som ikke blir nevnt eksplisitt i kildene. Biclars skriver at han samlet alle folkene, både Svebere og gotere, i enhet og fred i den Kristne kirke.¹²² Isidor forteller det nesten likt, men med en viktig forskjell. Han forteller at Rekkared samlet alle folk i den Gotiske nasjon til den rette tro.¹²³ Man hører her en gjenklang av Konstantin. Han bestemte at kristendommen skulle være den offisielle religion i Romerriket.

---

¹¹⁹ Biclars, 92

¹²⁰ ibid

¹²¹ ibid

¹²² ibid, 73

¹²³ Isidor, 52

3.5 Frykten for Bysants

Det Burgundiske kongedømmet hadde konvertert fra arianisme til katolisisme allerede under sin konge Sigismund som regjerte årene 516-523.¹²⁴ Vandalenes kongerike i Nordafrika ble en del av det Bysantinske riket i år 534, etter å ha tapt krigen mot dem.¹²⁵ To tiår etter (ca 550-560) ble Sveberne i nordvest-Spania konvertert til katolisismen.¹²⁶ Om de ble konvertert tilbake til arianismen etter å ha blitt lagt til under Leovigilds kongerike i 585 vet vi ikke for sikkert. Men konversjonen kan sannsynligvis ikke ha blitt fullstendig innen Rekkareds konversjon to år etterpå. Østgoternes tid i Italia kom til en ende da deres konge ble drept i år 552. Også de ble offer for det Bysantinske rikets imperialisme, på samme måte som Vandalene.¹²⁷

Burgunderne, Vandalene, Østgoterne og Sveberne var også germanske folkestammer slik som goterne, men når Rekkared blir konge er det bare Vestgoterne og Lombardene av de germanske folkestammene som fortsatt holdt stand mot Bysants. Det andre Vestgoterne og Lombardene hadde felles var at de var arianere, faktisk var de da de eneste gjenværende folkeslagene vest for Konstantinopel som hovedsaklig var arianere. To hadde konvertert, og to hadde blitt erobret av det Bysantinske riket. Alt dette skjedde i et relativt kort tidsrom på ca 45 år (ca. 516 – 560). Kongene i Spania må ha levd i konstant frykt og bekymring helt siden de Bysantinske troppene kom til Øst-Spania for å assistere Athanagilds opprør på begynnelsen av 550 tallet. Tiårene før Athanagild ble konge i år 554 (531 – 554) hadde fire konger på rad blitt drept.¹²⁸

Etter å ha fortalt om drapet av Theudigisel i året 548 skrev Gregor av Tour følgende: ”For Goterne hadde tatt til seg den hatefulle vane å drepe på denne måten de av deres konger som ikke tilfredstilte dem, og utnevnte den person de selv ville”¹²⁹ Etter drapet av Agila i 554 blir ingen konge drept i Spania frem til Witterics drap på Rekkareds sønn Liuva i år 603. Kanskje skjedde det en mentalitetsendring hos mange av de ledende personene i Spania etter kongedrapet på Agila i 554. Dette drapet skjedde fordi de fryktet en stor invasjon fra Bysantinerne, og det gjorde de med god grunn. Bare to år

---

¹²⁴ Collins, s. 66

¹²⁵ Thompson, *The Goths* 15

¹²⁶ *ibid* s. 18

¹²⁷ Gregor I., *Dial* ii, 15; se også Wolfram, Hertwig, *History of the Goths* s. 360-1

¹²⁸ Amalaric, Theudis, Theudigisel og Agila

¹²⁹ Gregor av Tour, *Frank Hist* III, 30

tidligere hadde de tatt makten fra østgoterne, og ca. tjue år før dette hadde vandalene måttet kapitulere for stormakten i Øst-Europa. Denne stormakten presset nå på fra sør, øst og ikke minst fra de allerede okkuperte områdene. Spania hadde alt å vinne på å holde seg samlet hvis de ikke skulle føres inn i rekken av Bysantinske trofeer.

”Goterne så at de ødela seg selv og fryktet at imperiets hær kunne invadere Spania og skjule seg bak at de gav assistanse (til Athanagild)...”¹³⁰ Vestgoterne valgte derfor å drepe kong Agila, fordi de fryktet at imperiet hadde en skjult agenda om å invadere Spania. Dette viste seg å være en korrekt analyse om imperiets hær. Det var i følge Isidor vestgoterne selv som drepte kongen og fryktet bysantinerne, Athanagild må dermed ha hatt en sterk støtte. Han hadde i hvert fall en større og mer lojal støtte enn Agila. Gregor av Tours utsagn om at vestgoterne dreper den konge de ikke er fornøyd med gjelder for så vidt også i denne sammenheng, det var et nødvendig onde for vestgoterne: De ville ikke bli en del av det Bysantinske riket!

I tiden etter at vandalenes kongerike ble knust av Bysantin, og frem til Rekkared blir konge, angriper aldri de vestgotiske kongene landområder utenfor den Iberiske halvøy. De hadde potensielle fiender hos frankerne i nord og bysantinerne i sør og øst. Likevel er det mye som tyder på at selv om Spanias syn på det Bysantinske riket var negativt, hadde de et ønske om å etterligne det. Et eksempel på dette finnes hos Johannes av Biclar. Hans krønike dekker et tidsspenn på tjueto år, og hvert år innledes med f.eks.: ”I det tiende året til keiser Justin”, før det fortsetter ”...som var det åttende året til kong Leovigild”. Dette gjelder samtlige år utenom 568 og 569 hvor bare keiseren nevnes. Isidor nevner ikke alle år som han skriver om, men de år som nevnes starter også med keiseren av det Bysantinske riket, før vi får vite hvem den vestgotiske kongen er. Kan dette si noe mer om hva forfatteren har ønsket å formidle? Kanskje hadde Biclar motiver som ikke kommer frem uttrykkelig når han sammenligner Rekkared og Konstantin den Store? Denne sammenligningen er eksplisitt, noe overskriftene i kildene ikke er. Sammenligningen av de to kan muligens bekrefte det doble fokuset, og sidestillingen man finner i overskriftene. Men det blir vanskelig å fastslå eller bekrefte om kildenes struktur kan fortelle oss dette. For å kunne bekrefte eller avkrefte en slik strukturalistisk analyse av kildene trenger man ett større sammenligningsgrunnlag.

---

¹³⁰ Isidor, 46

3.6 Det nye Bysantinske riket i vest

Hillgarth presiserer at Isidor ikke skrev 'Spanias historie', men 'Goternes historie' – Guds nye utvalgte folkeslag. Han vegrer seg mot å kalle innholdet hos Isidor nasjonalistisk, men mener det dreier seg om en 'kongelig historie'.¹³¹ Hvorfor Hillgarth vegrer seg mot å kalle innholdet nasjonalistisk kommer ikke frem på en eksplisitt måte. Det virker som han mener fortellingen handler om et folk eller en konge innenfor et regionalt område heller enn om en definert 'stat' eller 'nasjon'. Dette reiser et viktig spørsmål. Spørsmålet dreier seg om hva som ligger i begrepene 'stat', 'nasjon' og 'nasjonalisme', og hvordan disse skal forstås i forhold til en 'kongelig historie'. Begreper som 'stat' og 'nasjonalisme' vekker mange moderne assosiasjoner i dag, og volder problemer når de skal anvendes i denne sammenheng som er 14-15 århundrer tilbake i tid. 'Stat' er ofte forstått som et område underlagt et styre på en bestemt tid, mens 'nasjonalisme' er noe som vokste frem på 18-19 hundretallet. Det er derfor vanskelig å bruke disse begrepene på en adekvat måte i vår sammenheng. En 'nasjon' regnes som en gruppe mennesker med felles historie, kultur, språk, religion og land. De vestgotiske kongene var ikke konger over bare én nasjon, vestgoterne, de var også konger over de andre nasjonalitetene som befant seg i landområdene de tok i besittelse. Det fantes Svebere, Spanskromere, Ruconere og sannsynligvis andre ikke navngitte grupper av folk i Spania på denne tiden som den vestgotiske kongen regjerte over.

3.6.1 Isidors hyllest til Goterne

Når Hillgarth mener at 'Goternes historie' også er historien om Guds nye utvalgte folkeslag, mener jeg det blir naturlig å kalle dette for en nasjonal historie. Jeg mener at begrepet 'nasjon' er til god nytte for å forstå innholdet i 'Goternes historie'. Den handler jo nettopp om en nasjons vei fra et høvdingsamfunn uten eget land, et stammesamfunn. Veien går videre til å bli et folk med land, og en konge som hersker over andre nasjonaliteter i et definert landområde. 'Goternes historie' ble gjort ferdig i 624, omtrent tre år etter at kong Suinthila hadde vunnet over, og blitt kvitt bysantinerne i Spania.¹³² Selvtilliten var selvsagt nå høy, og dette fremkommer i epilogen: "De var så ivrige i krig

---

¹³¹ Hillgarth, *Historiography* s. 296-299

¹³² Isidor, 62

og var så kjent for sine store seire, at selv Roma, erobrer av alle folk, underkastet seg fangenskapets åk og pekte på Goternes triumfer: herskerinnen over alle nasjoner tjener dem nå som en tjenerinne.” ”Alle folk i Europa fryktet dem...(goterne).” ”Underlagt, tjente nå de romerske soldatene goterne, som de så ble tjent av mange folk og Spania selv.”¹³³

Epilogen er en hyllest av det vestgotiske folket, og hvordan denne nasjonen har klatret helt på toppen av hierarkiet. Likevel vil jeg si meg enig med Hillgarth i at det også er en ’kongelig historie’ som er gjenstand for Isidors skrivning, men den ’kongelige historien’ gjelder kun for perioden hvor de faktisk hadde land og konge. Hele historien sett under ett handler heller mer om et folks vei til hegemoni og frihet fra Bysantin.

3.6.2 Konversjon som middel for fred

Det er nå på tide å vende tilbake til et spørsmål som har dukket opp tidligere i denne oppgaven, nemlig hvordan Isidor av Sevilla og Johannes av Biclar fremstiller det gjensidige forholdet mellom Bysants og Spania. Var konversjonen et middel for å oppnå fred? Jeg har tidligere belyst hvordan dette godt kan være en av omstendighetene for at Hermenegild valgte å konvertere. Og at det kunne være fordi han ville bevare en fred med okkupasjonsstyrkene, eller for å fjerne trussel fra partier hvor han regjerte. Hillgarth mener at Isidors ’Goternes historie’ hadde som mål å konstituere en uavhengighetserklæring mot det Bysantinske riket og erklære politisk frihet.¹³⁴ Skal vi følge Hillgarth på dette, må vi gå ut fra at dette var noe de nødvendigvis ikke hadde fra før. Dette må sees i sammenheng med hva det egentlig betydde å skrive en slik historie. Ved å skrive ’Goternes historie’ ble de, så å si, podet inn i den ’universelle’ historien som romerne og katolikkene var en del av. Slik beviste, bekreftet og fastslo han deres verdi i forhold til resten av den romerske og katolske verden. ’Goternes historie’ er, kort oppsummert, en historie om et folk på vei til frihet og hegemoni i Spania. Biclars krønike er annerledes, den forteller først og fremst om en religiøs konversjon. I Gregor av Tours fortelling om Hermenegilds opprør mot Leovigild, forteller han at Leovigild prøvde å få til et møte mellom de to. Hermenegilds respons til sin far var dette: ”... du er

---

¹³³ Ibid, 67, 68, 70

¹³⁴ Hillgarth *Historiography* s. 296-8

min fiende fordi jeg er katolikk.”¹³⁵ Det er trolig at forholdene mellom forskjellige stater eller kongeriker også fungerte på denne måten slik som det i dette eksemplet fungerer mellom far og sønn. Om Hermenegild sa dette ordrett, slik som Gregor skriver, kan vi ikke vite sikkert. Likevel er det god grunn til å tenke seg at Gregor uttrykker en reell holdning som eksisterte på denne tiden. Denne fiendtlige faktoren ble kanskje borte idet kong Rekkared konverterte, og sannsynligheten for å lide samme skjebne som vandalene og østgoterne ble mindre. Den politiske friheten Isidor erklærer bør leses i lys av Rekkareds konversjon til katolisisme. Hadde de klart å holde seg frie om de ikke hadde blitt katolikker? Det er selvsagt vanskelig å spekulere i hva som hadde skjedd hvis Rekkared ikke hadde konvertert og blitt en katolsk monark. Det er i hvert fall ingen grunn til å tro at det gjorde forholdet til andre stater mer anstrengt, snarere tvert imot. Ifølge Hillgarth førte Rekkareds konversjon til at alle unnskyldninger for bysantinsk innblanding ble fjernet.¹³⁶ Den får dermed en viktig politisk funksjon som et middel for fred.

3.6.3 Kongens virkemidler

”With Leovigild and his sons the Visigoths come of age politically in the only way possibly in sixth-century Spain: they create an imitation Byzantium in the West.”¹³⁷ Både Leovigild og hans to sønner prøver med overlegg å imitere det Bysantinske riket sier Hillgarth. Leovigild grunnlegger byer (Biclar 51, Leovigild grunnlegger en by og kaller den Recopolis etter sin sønn), innsetter sine sønner som med-regenter (eller Cæsarer), bygger opp Toledo på samme måte Konstantin bygde opp Konstantinopel. En annen ting han gjør er å lage egne mynter i stedet for å bruke de bysantinske myntene. Hillgarth mener mynter fungerte som kongelig og religiøs propaganda, men også som maktsymbol. En mynt minner om en person eller makt, og før Leovigild laget mynter med egne inskripsjoner var denne personen keiseren i Konstantinopel. Å produsere egne mynter var en viktig måte å drive propaganda, men det uttrykte også en politisk uavhengighet. Dette var en effektiv form for propaganda i en tid da de færreste kunne lese en bok.

---

¹³⁵ Gregor av Tours, *Frank Hist V*, 38

¹³⁶ Hillgarth, *Coins and Chronicles* s. 498

¹³⁷ Hillgarth, *Historiography* s. 270-1

En annen ting som Leovigild gjorde nytt i forhold til de kongene som var før ham var at han kledde seg i kongelige klær, og plasserte seg selv på en trone. Til nå hadde kongene kledd seg mer lik sine undersåtter, som en høvding. Isidor sier at Leovigild tok dette til ett nytt nivå og omkranset seg med Bysantinsk pomp og prakt.¹³⁸

3.6.3.1 Nye Konstantinopel

Da Leovigild ble konge fantes det flere store byer som blant annet Sevilla og Mérida. Likevel valgte han å bygge opp byen Toledo fra nærmest ingenting. Denne byen ligger midt i Spania. Leovigild valgte å bygge opp byen til å bli sin residensby, og den vokste frem som et nytt maktsentrum. Hos Biclár blir ikke byen nevnt før i kapitlet om den arianske synoden som ble holdt der i år 580. Hos Isidor nevnes Toledo som byen hvor Leovigild dør.¹³⁹ Collins argumenter for hvorfor denne byen blir foretrukket av Leovigild er flere, og de er gode.¹⁴⁰ Han argumenterer for at den hadde en mye kortere historie enn mange av byene i syd, og langs østkysten. Graden av sjalusi og rivalisering mellom både kirke og det sekulære samfunn var mye mindre på grunn av dens kortere historie. I den grad det fantes var det lettere å hankses med, ettersom det var en liten by. Collins trekker frem at det nok også har vært et fravær av viktige offentlige bygninger. Byen kunne derfor bygges opp fri fra romersk tradisjon. En annen viktig faktor for å bygge denne byen opp til å bli et maktsentrum er dens beliggenhet. Lokalisert midt i hjertet av Spania, fri fra partidannelser og gamle stridigheter ble maktsentrumet flyttet til Toledo. Her finner vi paralleller til Konstantinopel (Istanbul fra år 1930) som ble grunnlagt av keiser Konstantin den Store. Konstantinopel ble bygget på den eldre byen Bysantin etter at han hadde samlet Romerriket. Konstantinopel hadde en mer sentral plassering geografisk enn byen Roma, for Roma lå helt i vest, langt borte fra det som hendte i øst. I øst var også soldatene. På samme måte som Mérida og Sevilla var gamle byer med tradisjoner, var også Roma dette, bare i mye større grad. Konstantin den Store var nok ikke blind for de konflikter som fantes i Roma. De ble nødvendigvis ikke mindre av at han innførte kristendommen som den offisielle religion i Romerriket.

---

¹³⁸ Thompson, *The Goths* s. 57 n. 1 – Thompson siterer her er en annen versjon av kilden enn den jeg bruker, kanskje den første utgaven fra år 619.

¹³⁹ Isidor, 51

¹⁴⁰ Collins, *Law, Culture and Regionalism* I: 212-13

3.6.3.2 Religiøs uniformitet

Det viktigste Hillgarth sier om imitasjonen av det bysantinske riket i denne sammenheng er at de strebet etter religiøs uniformitet. Om Hermenegild hadde tenkt på dette da han konverterte og gjorde opprør mot sin far finnes det ikke grunnlag for å si. Lettere er det å anta at dette var et av Leovigilds ønsker. Jeg har påpekt ovenfor hvordan det kommer frem i Gregor den Stores 'Dialog' at Leovigild ønsker å konvertere, men ikke gjør det i frykt for andre. Likevel oppfordrer han Leander av Sevilla til å hjelpe hans sønn Rekkared og veilede ham. Den religiøse uniformitet som følger Rekkareds konversjon blir enda en synliggjøring på at vestgoterne bygger et 'nytt bysantin i vest'.

3.6.3.3 Tro & identitet

Arianerne refererte til katolisisme som 'den romerske tro' og den arianske som 'katolske'.¹⁴¹ "Å bli nikeer var, så og si, å bli en romer, og slutte å være goter" sier Thompson.¹⁴² Med dette mener han at identiteten til vestgoterne var så sterkt knyttet opp til den arianske kirken at ved å konvertere så sa man fra seg sin vestgotiske identitet. Må dette da bety at Rekkared ga fra seg sin vestgotiske identitet og tok til seg en romersk identitet da han konverterte? Selv om Bicular kaller katolisismen for "den romerske religion,"¹⁴³ finnes det ingen hint hos ham om at Rekkared har gitt fra seg sin vestgotiske identitet, det gjør det heller ikke hos Isidor. Østgoternes konge Theodoric, som også var konge i Spania i årene 511-526, sa følgende om gotere og romere: "En suksessfull goter vil være lik en romer; bare en dårlig romer vil være en goter."¹⁴⁴ Hvis vi leser deler av sitatet fra Theodoric sammen med det Thompson uttrykker ovenfor på en deduktiv måte vil vi få følgende svar. Å bli en 'nikeer' er å bli 'romer' (Thompson), en suksessfull goter vil være romer (Theodoric) – Å bli 'nikeer' er å bli suksessfull goter. Å si at Rekkared hadde den samme mening som Theodoric uttrykker ovenfor finnes det ikke grunnlag for å gjøre. Det finnes ingenting som tyder på at det vestgotiske folket har gitt fra seg sin identitet idet de vendte om til katolisismen.¹⁴⁵ Som jeg har påpekt tidligere, er Isidors epilog en hyllest til den 'gotiske nasjon', hvor de blir hyllet

---

¹⁴¹ Gregor av Tour, *Glory to the Martyrs* 24; Bicular 58

¹⁴² Thompson, *The Goths* s. 40

'Nikeer' er det samme som 'katolikk', altså de som bekjente seg til den nikenske trosbekjennelsen.

¹⁴³ Bicular, 58

¹⁴⁴ Brown, *The Rise of Western Christendom* s. 103

¹⁴⁵ Isidor, 52; Bicular, 85

for sin overlegenhet overfor romerne. Isidor skriver hundre år etter Theoderics død, og det blir derfor vanskelig å si at vestgoterne hadde en slik oppfatning som Theoderic beskriver. Å lese de to sitatene deduktivt er ikke rettferdig for verken Theoderic eller Thompson, men det får frem et poeng, nemlig hvor sterkt vevd sammen 'romer' og 'nikeer' er på denne tiden. Det er ikke å overdrive hvis man sier at det kan settes likhetstegn mellom 'romer' og 'nikeer'. Dette hadde først og fremst sammenheng med at etter det Vestromerske riket hadde falt, så var det kirkens strukturer som stod igjen. Hvordan skulle man bli romer nå? Jo, ved å bli katolikk. Kildene tegner likevel ikke et bilde av at vestgoterne har blitt romere. Jeg tror heller at en romersk identitet ble en del av den vestgotiske som de allerede hadde. I sin helhet er historieskrivningen til både Biclár og Isidor viktige argumenter for dette. Dette ser vi blant annet i Isidors omtale av Goterne i epilogen. Jeg har ovenfor referert til K.B. Wolfs treffende utsagn "While the Goths were Arians, they, quite simply, had no history." Patrick J. Geary sier at den eneste måten å bli en del av historien er å entre den romerske sfæres eksistens. Han skriver også at de som ikke var Romere hadde sin identitet i geografiske, kulturelle og lingvistiske kriterier.¹⁴⁶

Da Rekkared entret kongetronen i Toledo hadde vestgoterne bodd i Spania i omtrent hundre år, og har i løpet av denne tiden blitt assimilert med den spanske befolkningen. Dette må ha medført en gradvis større felles kultur med den opprinnelige befolkningen. For eksempel ser vi at kong Leovigild kler seg som en keiser, idet han legger bort den opprinnelige kongelige bekledningen. Enkelte vestgotere har nok også blitt lært opp i *paideia*, som er, simpelt sagt, skolegang. *Paideia* representerte på mange måter den opplæring som ble gitt i den greske og romerske kultur. Denne læren ble nå gitt gjennom klosterscholene, og er nok mest kjent som de 'sju frie kunster'.¹⁴⁷ Klosterskolene ble derfor på mange måter viktige kunnskapsbærere og kulturbærere. Den katolske kirken representerte på denne måten et kulturelt og kunnskapsrikt hegemoni som ikke arianerne hadde.

---

¹⁴⁶ Geary, Patrick J., *The Myths of Nations* s. 49-50

¹⁴⁷ *Septem artes liberales*: Musikk, geometri, aritmetikk, astronomi, grammatikk, logikk og retorikk.

3.7 Ville Leovigild konvertere alle?

Selv om Leovigild hadde kommet langt i å samle Spania geografisk betydde ikke dette at han hadde fjernet det som skilte goterne fra den spanskromerske befolkningen. Da han var konge endret han også på lover, og fjernet noen.¹⁴⁸ En viktig lov som ble fjernet da han var konge var forbudet mot giftemål mellom gotere og romere. Han sa selv at denne loven hadde mistet sin styrke, og kunne ikke bli påtvunget folk. At dette ble gjort for systematisk å forene de to folkene mener Thompson det ikke finnes noen bevis for.¹⁴⁹ For det første grunngir Thompson dette med at ekteskap mellom de to folkene allerede fant sted. Isidor av Sevilla hadde trolig en mor som en gang hadde vært arianer, og som var vestgotisk.¹⁵⁰ For det andre mener han at det ikke var Leovigilds hensikt fordi han ikke fjernet de fordeler som fulgte med det å være goter.¹⁵¹ Det kan ikke på noen måte ha fått negative konsekvenser å oppheve en slik lov, og selv om det ikke blir uttrykket at det ble gjort for å forene disse to folkene, er det mulig å tenke seg at Leovigild så nytten i å fjerne den. Å fjerne en slik lov, selv om den hadde mistet sin styrke, fjernet også et skille mellom den spanskromerske og vestgotiske befolkningen.

Et skille fantes også i språket brukt under gudstjenestene. Vestgoterne feiret sine gudstjenester på det gotiske språket, mens den romerske befolkningen feiret på latin.

Jeg har ovenfor påpekt at det er en uenighet mellom Thompson, Hillgarth og Collins når det gjelder hva som var formålet med synoden i Toledo i 580. Det kommer klart frem at det under synoden ble bestemt at konvertering tilbake til arianismen skulle gjøres enklere. Uenigheten dreier seg om hvem som var målgruppen for konversjonen til arianismen. Thompson mener at det ble gjort lettere å konvertere for å få tilbake vestgotiske katolikker, mens Hillgarth og Collins mener det ble gjort for å få katolikker generelt til å konvertere til arianismen. Det er stor forskjell mellom disse to synspunktene.

---

¹⁴⁸ Isidor, 51

¹⁴⁹ Thompson *The Goths* s. 59

¹⁵⁰ Leander, *The Training of Nuns* 31

¹⁵¹ Thompson *The Goths* s. 59, se også note 1-2 på samme side. Collins og Hillgarth er ikke enige med Thompson på dette punkt:

Hillgarth, *Coins and Chronicles* s. 498

Collins, *Law, Culture and Regionalism* I: 210-11

3.7.1 Thompsons syn

Hvis grunnen til at det ble gjort lettere å konvertere til arianismen var slik Thompson hevder, betyr dette at det først og fremst var et ledd i å minske konflikten med sin sønn Hermenegild. Dette skulle gjøres ved å konvertere vestgotiske katolikker.¹⁵² Skal vi følge Thompson her, betyr det dypest sett at Leovigild ville prøve å beholde på den vestgotiske identiteten. Da det ble bestemt at den arianske teologien skulle modifiseres, er det lite trolig at dette ble gjort kun som et ledd i en strategi for å dempe opprøret. Jeg tror det er mer sannsynlig at assimilering mellom vestgoterne og den spanske befolkning hadde kommet såpass langt, og at dette hadde ført til konverteringer til den katolske kirken. Grunnen til at Leovigild opphevet forbudet mot at de kunne gifte seg med hverandre, var på grunn av assimilering, loven ble ikke holdt i hevd.

Videre tror jeg man kan anta at kongen også mistet støtte. For hvis det var slik at flere vestgotere hadde konvertert til katolisismen, gav nok dette utslag i hvor stor tilhengerskare han hadde. Et aspekt som ikke må glemmes er hva en religiøs uniformitet betydde for den innenrikspolitiske situasjonen. Ti år med opprør hadde herjet Spania helt frem til det siste store i regi av Hermenegild. ”Det var ikke lenger mulig for et sterkt kongedømme å basere seg på den romerske befolkningens passive aksept til en fremmed kultur og rases regjerende elite.”¹⁵³ For å styrke monarkiet måtte den romanske befolkningen dras ut fra passivitetet. Collins presiserer hvor viktig det var for en by å ha biskoper på sin side for å vinne folks lojalitet. Det ble derfor vanskelig for kongene som regjerte frem til og med Leovigild å vinne lojalitet når de hadde ikke støtte fra en katolsk majoritet som hadde sin lojalitet til sine biskoper. Det er ikke utenkelig at manglende støtte fra katolske biskoper var en viktig årsak til at så mange opprør ble startet i Syd-Spania (se ovenfor).

De fremste tilhengerne var de som delte hans tro, og dette henger også sammen med hvor mye makt biskopene i byene hadde. Biskopenes utøvende makt var sterkt flettet sammen med hvor stor støtte de hadde hos folket, i hvert fall når det var to biskoper med hver sin tro. Dette må ha skapt partidannelser av betydelig størrelse. På denne tiden var det slik i Gallia at biskopene hadde en helt spesiell rolle i regionen de hørte til. Brown

---

¹⁵² Thompson, *The Goths* s. 107

¹⁵³ Collins, *Law, Culture and Regionalism* I: 210

forteller at de ble sett opp til som 'øversteprester', og hadde vokst frem til å bli en ny elite. De fungerte også som dommere, fredsmeglere og diplomater, og var på mange måter lov og orden personifisert.¹⁵⁴ Om den rolle og posisjon biskopene hadde i Gallia kan overføres direkte til situasjonen i Spania er vanskelig å si. Likevel er det mulig at det fantes mange likheter. Etter all sannsynlighet hadde mange vestgotere konvertert til katolisismen, og de arianske biskopene mistet stadig mer støtte hos lokalbefolkningen. Kongens løsning på dette var å prøve og hente mer støtte hos folket ved å konvertere dem tilbake. Jeg har tidligere påpekt at både Gregor den Store og Gregor av Tours forteller om hvordan Leovigild på dødsleie anerkjenner den katolske troen, men konverterer ikke i frykt for sitt folk. Dette var kanskje en etterpåklok tanke, hvor han innså at han kanskje hadde lyktes om han prøvde å konvertere alle til katolisismen.

3.7.2 Hillgarth og Collins syn

Hillgarth og Collins mener Leovigild ville skape religiøs uniformitet i Spania.¹⁵⁵ De er uenige med Thompsons teori om at Leovigild bare ville konvertere tilbake vestgotiske katolikker. Collins mener at det kun er i sin religiøse politikk, hvor han prøver å tvinge på en modifisert ariansk teologi, at Leovigild ikke lykkes som konge. "Leovigilds mistake was to favor an imposed Arianism; Rekkareds success lay in doing the same thing in support of Catholicism."¹⁵⁶ Her treffer Collins spikeren på hodet. Etter all sannsynlighet var det Leovigilds mislykkede forsøk på religiøs uniformering som inspirerte Rekkared til å prøve på det samme, men denne gang til katolisismen. Bysants hadde forstått verdien av en religiøs uniformering, og dette hadde også blitt et ønske for Leovigild. Men jeg tror en av de viktigste grunnene til at han ikke lyktes, må ha vært at han undervurderte betydningen av hvor sterkt knyttet sammen romersk identitet og katolsk tro var. Skal vi følge Theoderic så var det jo bare en dårlig romer som ville bli goter. Rekkareds konversjon var et klokt valg, dette samlet Spania under en kirke og sannsynligvis sikret det vestgotiske kongerikets overlevelse.

---

¹⁵⁴ Brown, *The Rise of Western Christendom* s. 157

¹⁵⁵ Hillgarth *Coins and Chronicles* s. 498; Collins *Visigothic Spain* s. 61

¹⁵⁶ Collins *Visigothic Spain* s 61

4. Konklusjon

Vestgoterne hadde en gang levd ved Romerrikets grenser i øst. De ble der presentert for ariansimen, som ikke var akseptert av de som var katolikker. Deres vandring gikk vestover, og til den store byen Roma. Derfra gikk den videre til dagens Frankrike, før de forflyttet seg til Spania. De markerte seg der som et herskersjikt. Den Spanskromerske befolkningen som bodde der fra før var katolikker, og dette førte til et skille i befolkningen. De som var tilhengere av arianismen hadde et mer tolerant forhold til katolisismen enn motsatt.

Vi har også sett hvordan Johannes av Biclar og Isidor av Sevilla har skrevet hver sin historier om vestgoterne. Biclar var den første som, så og si, innpodet vestgoterne i den universelle krøniken. Dette kunne han ikke ha gjort om ikke Rekkared hadde konvertert, en hendelse som helt klart er krønikens høydepunkt. Isidors fortelling om vestgoterne erklærer deres storhet og frihet. Friheten henger sammen med Rekkareds konversjon. Også Isidor innlemmer vestgoterne inn i den universelle historien. Vi har sett hvordan det å ha en historisk bakgrunn skapte skille mellom romere og andre folkeslag. Som arianere hadde de ingen historie, men som katolsk folk trådte de inn i den romerske historien.

Men hva kan vi nå si om hvorfor kong Rekkared konverterte fra arianismen til katolisismen? Det har kommet frem at det finnes flere årsaker og hensyn som ligger bak denne konversjonen. Jeg har vist at det ikke var én bestemt hendelse som ledet mot dette valget, men at det var en rekke hendelser og strømninger som var avgjørende. Leovigild hadde blitt konge i en brytningstid, hvor det var mange forskjellige utfordringer. Uro, opprør, invasjon preget både ham og kongene før ham. Det ser ut til at han selv innså at tiden var inne for å gjøre enkelte grep. Han lyktes på mange områder og var en suksessrik konge. Han samlet Spania til ett kongerike og hindret at Bysants fortsatte sin erobring. For dette har han fått lite ros i kildene. Det er kun Johannes av Biclar som gir Leovigild ros i sin omtale av ham. Dette bunner i at han var arianer og ikke katolikk.

Bysants har vært en sentral del av det bildet som er blitt skissert av Spania. Dette har kommet frem på mer enn én måte. For det første har jeg vist at de var en fysisk trussel,

spesielt mot arianerne og dermed også kongen og landets selvstendighet. Vi har sett hvordan både Vandalenes og Østgoternes kongedømmer ble annektert av det bysantinske riket. Burgunderne og Sveberne hadde tidligere konvertert til katolsk tro. De naturlige allierte, som ofte var dem som hadde felles tro, var nå ikke lenger tilstede. Arianismens lære ble i bunn og grunn bare overholdt av vestgoterne og Langobardene i Nord-Italia.

Den andre måten Bysants rolle kommer frem, er gjennom kongehuset, først og fremst ved Leovigild og Rekkared, men også ved Hermenegild. Gjennom dem ser vi hvordan Bysants har vært til inspirasjon, og på mange måter vært et forbilde på hva en regent bør, eller kan gjøre. Dette kommer eksplisitt frem når Isidor forteller at Leovigild var den første kongen som omkranset seg med bysantinsk pomp og prakt. Han valgte å legge sin residensbolig til en liten by midt i landet. Leovigild valgte å gjøre det på denne måten fordi Toledo i mye mindre grad enn de store byene var preget av partidannelser. Arven etter det Romerske riket var mye mindre i Toledo, det samme var også den katolske kirken, samtidig var Toledo plassert sentralt i Spania.

Tiårene før Rekkared blir konge, bærer preg av at den vestgotiske og spanskromerske befolkningen har blitt assimilert. Det som en gang har vært et sterkt skille ser ut til å ha blitt vasket ut gradvis. Det beste eksemplet på dette er at Leovigild fjerner forbudet mot ekteskap mellom vestgotere og spanskromere. Det ble gjort fordi loven ikke lenger hadde noen virkning. Det ser ut til at det har vært en tendens til at flere vestgotere har gått over til å bli katolikker, en av grunnene til dette var at ekteskapsloven ikke ble holdt i hevd. Vi har sett at Isidor av Sevilla er eksempel på dette, han hadde sannsynligvis en mor som hadde konvertert til katolisismen.

Da en av kongens 'consortes regni' konverterte til katolisismen ble det bråk.

Hermenegild ble av Biclár og Isidor karakterisert som en opprører, mens Gregor av Tour og Gregor den Store har en positiv fremstilling av ham. De to sistnevnte tar også hensyn til at det er ett religiøst aspekt med i bildet. Etter min mening finner vi flere faktorer i historien om Hermenegild som peker på hvorfor Rekkared konverterte. Han hadde blitt gitt ett område å styre syd i Spania. Tidligere hadde dette vært preget av store opprør, ikke minst var det veldig nær bysantinsk okkuperte områder. Vi har sett hvordan hans far valgte å bygge sitt kongesete i en liten by for å komme bort fra store partidannelser,

men det var disse partidannelsene som Hermenegild måtte finne en måte å tone ned. I kildene har det kommet frem at toleransen overfor arianere var liten. Det har derfor vært vanskelig for en minoritet som arianerne, som stadig ble mindre, å opprettholde sitt hegemoni. For dette hegemoniet var absolutt avhengig av en eller annen form for tilslutning fra katolikkene. Rekkareds konversjon var en måte å styrke sin posisjon på. Samtidig var det også det riktige valget for en monark å ta, siden han også skulle sørge for deres trygghet, og bevaring av landet.

Der hvor kong Leovigild lyktes minst som konge, var i den religiøse politikken han førte. Synoden i Toledo i 580 er en viktig hendelse i denne sammenheng. Det har kommet frem at moderne forskere er uenige i hva som var hensikten med denne synoden. Det ble bestemt at katolikker kunne konvertere til arianismen uten å døpe seg på ny, men ved å bekjenne seg til den arianske formen for 'Gloria'. Dette ordet, og hvordan det ble brukt i liturgisk sammenheng, var ett av de store skillene mellom trosretningene. Det var her synet på 'Sønnen' og hans forhold til 'Faderen' kom forskjellig frem, dette har vi sett gjennom Agilan og Oppilas samtaler med Gregor av Tour. Selv om Leovigild ønsket å konvertere katolikkene, ser det ikke ut til at han egentlig var negativ til dem. Vi har sett hvor godt han behandlet Nactus, i tillegg ville han at Nactus skulle ta ham med i bønnene sine. En av grunnene for dette ser ut til å være at også arianerne hadde ett spesielt forhold til klostrene på grunn av de hellige steder de var bygget på. Leovigild forsøkte å konvertere katolikker til arianismen for å øke støtten hos folket. Både Gregor av Tour og Gregor den Store forteller at han til slutt anerkjente katolisismen som den rette tro, men torde ikke konvertere i frykt for sitt eget folk. Gregor av Tour sa at vestgoterne var kjent for å drepe den kongen de ikke var fornøyd med. Leovigild stod dermed i en vanskelig klemme. På den ene siden ble arianerne færre, og han mistet støtte. På den andre siden kunne han ikke likegodt konvertere selv, det kunne koste ham livet.

Ønsket om religiøs uniformitet er nøkkelen for å forstå hvorfor Rekkared konverterte til katolisismen. Det religiøse skillet som hadde eksistert i Spania siden vestgoterne bosatte seg der, styrket ikke monarkiet, men var en belastning. Dette kom sterkest frem gjennom flere opprør. Den katolske kirken hadde mye sterkere røtter, og hadde flere hellige steder og klostre som holdt dens posisjon styrket. I tillegg var de få prosentene av befolkningen arianismen presenterte, særdeles mye mindre enn den katolske majoriteten.

Leander av Sevilla har hatt en viktig rolle på denne tiden. Det var han som ledet Hermenegild til å konvertere, og han hadde også kontakt med Leovigild. På forespørsel fra sistnevnte skulle han overbevise Rekkared om å konvertere slik som broren. Dette tyder på at Leovigild hadde innsett at hans forsøk på å styrke sin posisjon ved å fremme arianismen var veldig feilslått. Monarkiet måtte derfor styrke sin posisjon på en annen måte. Det var dette Rekkared kom til å gjøre. Den beste måten å skape stabilitet og enhet var ved å gå på parti med majoritetsreligionen. Rekkared lyktes med det som Leovigild ikke klarte, nemlig å skape religiøs uniformitet. Dette var Konstantins oppskrift da han ble keiser i Romerriket, og var religiøs politikk i Bysantin på slutten av det sjette århundre. Slik ble det nå også i Spania.

5. Etterord

Vi har nå sett på noen av aspektene bak Rekkareds konversjon, men dette er bare en del av et større bilde. Det kunne vært interessant å sammenligne denne konversjonen med en annen for å se hvilke fellesnevner og ulikheter som finnes. Det finnes innfallsvinkler som denne oppgaven ikke har belyst, og dette feltet innen kirkehistorie har ennå mye å by på for andre forskere. Dette er mitt bidrag til den forskningen som foregår på dette feltet, og kan sammen med andre forskeres synspunkter og innfallsvinkler bidra til å gi et mer fullstendig bilde av denne delen av historien.

6. Litteraturliste

6.1 Primærlitteratur

- Gregor den Store, *Dialogues*, Zimmerman, John Odo (oversettelse), Fathers of the Church inc. New York, 1959
- Gregor den Store *Registrum Epistolarum*,
<http://www.newadvent.org/fathers/3602.htm>
- Gregor of Tours *History of the Franks*, ed. O. M. Dalton, Gregg Press Ltd, Oxford, 1967
- Gregor of Tours *Glory of the Martyrs* , Van Dam, Raymond (oversettelse), Liverpool University Press, 1988
- Isidor av Sevilla *History of the Goths, Vandals and Sueves*, (2. ed) Donini, Guido , Ford B. Gordon JR. (Oversettelse), E. J. Brill, Leiden, Nederland, 1970
- Isidor av Sevilla *De Ecclesiasticis Officiis*, Knoebel L. Thomas (ed.), The Newman Press, New Jersey, 2008
- Isidor av Sevilla *History of the Goths* Wolf, Kenneth Baxter (Oversettelse), Clark, Gillian; Whitby, Mary (Gen.ed) i *Conquerors and Chroniclers of Early Medieval Spain (2. ed.)*, Liverpool University Press, 1999
- Johannes av Bicular, *Chronicle* Kenneth Baxter (Oversettelse), Clark, Gillian; Whitby, Mary (Gen.ed) i *Conquerors and Chroniclers of Early Medieval Spain (2. ed.)*, Liverpool University Press, 1999
- Leander av Sevilla, *The Training of Nuns and the Contempt of the World* , Barlow, Claude W (oversettelse), The Catholic University of America Press, Washington, 1969
- *Lives of the Visigothic Fathers* A. T. Fear (oversettelse, ed), Liverpool University Press, Liverpool, 1997
- *The Vitas Sanctorum Patrum Emeretensium* Garvin N, Joseph (oversettelse), The Catholic University of America Press, Washington, D. C., 1946

6.2 Sekundærlitteratur

- Ayres, Lewis, *Nicea and its Legacy; An Approach to Fourth-Century Trinitarian Theology*, Oxford University Press, New York, 2004
- Brown, Peter *The Rise of Western Christendom* 2.ed, Blackwell Publishing, Oxford, United Kingdom, 2003
- Collins, Roger *Law, Culture and Regionalism in Early Medieval Spain*, Variorum, Norfolk, Storbritania, 1992
- Collins, Roger *Visigothic Spain 409-711*, Blackwell Publishing, Cornwall, United Kingdom, 2004
- Cross, F.L (Ed.) Livingstone E.A (3.ed), *The Oxford dictionary of the Christian Church*, Oxford University Press, New York, 1997
- Ferreiro, Albert *The Visigoths in Gaul and Spain A.D. 418-711: a bibliography*, E.J. Brill, Leiden, Nederland, 1988
- Hillgarth, J. N. "Historiography in Visigothic Spain" i La storiografia altomedievale : 10-16 aprile 1969. - Spoleto : Presso la Cede Del Centro 1970
- Hillgarth, J. N. (ed.) *The conversion of western Europe, 350-750* Prentice-Hall, London, 1970
- Hillgarth, J. N. "Coins and Chronicles: propaganda in sixth-century Spain and the Byzantine background" s. 483-508 i *Historia: Zeitschrift für alte Geschichte*, Vol 15, Stuttgart, 1966
- Thompson, Edward A., "The Conversion of the Visigoths to Catholicism", i *Nottingham mediaeval studies*, nr IV 1960 s. 4-35, Nottingham
- Thompson, Edward A., "The Date of the Conversion of the Visigoths", i *The Journal of ecclesiastical history*, 7 nr 1 april 1956, s. 1-11
- Thompson, Edward A., *The Goths in Spain*, Oxford University Press, London, 1969
- Skarsaune, Oskar, *Troens ord; De tre oldkirkelige bekjennelsene*, Luther forlag, Oslo, 1997
- Wolfram, Herwig, *History of the Goths*, Dunlap, Thomas J. (oversettelse) University of California Press, Berkeley, California, 1979
- <http://www.nb.no/>
- <http://www.independent.co.uk/>
- <http://www.shc.ed.ac.uk/>